

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชน: กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาว่า ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา มีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบใดบ้าง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ นั้นมีความสัมพันธ์กับเพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้หรือไม่ ตลอดจนต้องการทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยไทร ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าต่อไป ดังนั้นผู้ศึกษาได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นกรอบแนวความคิดและสมมติฐานในการวิจัย

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) เป็นกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์ประการหนึ่งของกระบวนการทางการเมือง และมีความจำเป็นกับการเมืองทุกระบบ เนื่องจากรูปแบบของการการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยเฉพาะการเสนอข้อเรียกร้อง (Demand) และการสนับสนุน (Support) จะเป็นสิ่งที่แสดงออกซึ่งการดำรงอยู่ของระบบการเมือง หรือทำให้ระบบการเมืองอยู่ในสภาวะดุลยภาพได้ ซึ่งหากกระบวนการเมืองปราศจากสิ่งเหล่านี้แล้วก็ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยนั้นถือว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง มนุษย์เป็นสัตว์สังคมหรือสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นมา สังคมจะดำรงอยู่ได้ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากสมาชิก ประชาชนนั้นเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งหมายถึงว่าประชาชนเป็นพลเมือง ประชาชนจึงย่อมที่จะมีสิทธิ หน้าที่ในการร่วมกันกำหนดทิศทางของประเทศหรือสังคมที่ตนเองอยู่ มีสิทธิในการกำหนดอนาคตของท้องถิ่นของตนเอง

วัฒนธรรมทางการเมือง คือ แบบแผนทัศนคติและโน้มน้าวใจทางความเชื่อของบุคคลที่มีคุณค่าและมีบทบาทต่อกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมืองทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อระบบการเมืองนั้น ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ทางสังคม

การปรับบทบาทของท้องถิ่นให้มีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นนั้น อาจพิจารณาได้ว่าการปกครองท้องถิ่นเป็นการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปยังท้องถิ่น ภายใต้หลักการสำคัญ คือ การปกครองตนเอง โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร และปกครองตนเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ความใกล้ชิดกับประชาชนเป็นเรื่องที่สำคัญ การเลือกตั้งจึงเป็นกระบวนการทางการเมืองที่สำคัญยิ่งต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย ดังนั้นเพื่อให้การ

เลือกตั้งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนและบรรลุลวัตถุประสงค์ของแต่ละประเทศจึงต้องพัฒนาปรับปรุงหรือปฏิรูประบบและกระบวนการเลือกตั้งให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ

โดยในการสำรวจองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย สามารถสรุปเป็นหัวข้อต่าง ๆ ได้ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

1. ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) เป็นกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์ประการหนึ่งของกระบวนการทางการเมือง และมีความจำเป็นกับการเมืองทุกระบบ เนื่องจากรูปแบบของการการมีส่วนร่วมทางของประชาชน โดยเฉพาะการเสนอข้อเรียกร้อง (Demand) และการสนับสนุน (Support) จะเป็นสิ่งที่แสดงออกซึ่งการดำรงอยู่ของระบบการเมือง หรือทำให้ระบบการเมืองอยู่ในสภาวะดุลยภาพได้ ซึ่งหากระบบการเมืองปราศจากสิ่งเหล่านี้แล้วก็ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยนั้นถือว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง (สุธาสนี ไกรฤกษ์, 2542)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในประเทศประชาธิปไตยนับว่าเป็นเรื่องสำคัญที่รัฐจะต้องให้หลักประกัน ให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนในการแสดงออกอย่างเท่าเทียมกัน และภายในขอบเขตของกฎหมายที่สำคัญยิ่งก็คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐ และตัวผู้บริหาร หรือรัฐบาลได้ตามความต้องการของคน และการที่ประชาชนมีอิทธิพลต่อสถาบันการเมืองอย่างแท้จริง ซึ่งแตกต่างจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบเผด็จการ ที่มักเป็นเพียงรูปแบบ และเป็นไปเพื่อสนับสนุนระบบการเมือง หรือสอดคล้องตามเจตจำนงของผู้บริหาร หรือรัฐบาลเป็นสำคัญ สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในประเทศประชาธิปไตยเป็นเรื่องสำคัญในระบอบการปกครองประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐและตัวผู้บริหารให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชน

ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้มีผู้รู้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้มากมาย ดังนี้

วิสุทธิ โพธิ์แท่น (2538) ได้อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการแสดงออกถึงสิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบของประชาชน โดยมีได้หมายความว่าเฉพาะการมีส่วนร่วมในกระบวนการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง หรือเพียงการสมัคร

เข้ารับเลือกตั้งเพื่อดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือเพียงลงสมัครเข้าช่วยงานของพรรคการเมืองที่ตนนิยมชมชอบเท่านั้น แต่หมายรวมถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในระดับต่าง ๆ ตามความเหมาะสม ความสามารถ และโอกาส ตลอดจนการกระทำซึ่งแสดงถึงความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของตน เพื่อบู่มุ่งให้เกิดผลต่อกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง

จรรยา สุภาพ (2514, หน้า 310) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึง การมีส่วนร่วมที่ประชาชนพึงมีในการกำหนดนโยบายการตัดสินใจ และในกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐบาล เช่น การเข้าเป็นรัฐบาล การมีอิทธิพลต่อรัฐบาล การแสดงความคิดเห็นในทางการเมือง

ทิพาพร พิมพิสุทธ์ (2521, หน้า 104-105) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึง การมีส่วนร่วมในการกระทำของแต่ละบุคคลซึ่งมีอิทธิพล ต่อการตัดสินใจนโยบายของรัฐบาล

ณรงค์ สินสวัสดิ์ (2518, หน้า 117) กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึง บุคคลที่สนใจการเมืองมีความเข้าใจการเมือง เชื่อว่าตนเองมีประสิทธิภาพทางการเมืองมีความศรัทธาในกระบวนการทางการเมืองและตัวนักการเมือง และคิดว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหน้าที่ของตน เป็นคนที่มีความสามารถในการเข้าสังคมและเป็นคนที่มีความคาดหวังในชีวิต

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2525, หน้า 90) ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกอย่างควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้เพื่อให้ประชาชนได้เป็นผู้ตัดสินใจทำงานได้ตามที่ได้ตัดสินใจไปแล้วด้วยตนเอง

การมีส่วนร่วมในทางการเมือง หมายถึง การที่ประชาชนเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมทางการเมือง เพื่อที่จะมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐ หรือผู้นำรัฐบาล รวมทั้งกดดันให้รัฐบาลกระทำตามความประสงค์ของตนหรือกลุ่มของตน และ โดยที่การมีส่วนร่วมในทางการเมืองเป็นเครื่องชี้วัดพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของแต่ละประเทศ การมีส่วนร่วมในทางการเมืองก็ควรที่จะเป็นการมีส่วนร่วมในทางการเมืองตามที่กฎหมายกำหนด ดังนั้นประเทศที่พัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับที่ดีแล้ว ก็มักจะกำหนดให้ประชาชนในทุกระดับมีสิทธิส่วนร่วมในทางการเมืองตามกฎหมายที่มีผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ในทุกมิติของกระบวนการทางการเมือง (อภิศักดิ์ ไพฑำคำ, 2542)

แมก โคลสกี (Mc Closky, 1986) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ในการกระทำโดยสมัครใจของสมาชิกทั้งหลายที่อยู่ในสังคมมีส่วนร่วมในการเลือกผู้ปกครองและกำหนดนโยบายของรัฐ การกระทำนั้นอาจกระทำร่วมกันโดยทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ ซึ่งบุคคลที่มีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ได้แก่ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ การ

ใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง การติดตามข่าวสารการเมือง การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง การเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง การช่วยเหลือด้านการเงินแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรค และการติดต่อสัมพันธ์กับผู้แทนราษฎร นอกจากนั้นลักษณะของความกระตือรือร้นในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองยังพิจารณาได้จากการเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการ การช่วยเขียนสุนทรพจน์ในการหาเสียง การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การแข่งขันเป็นเจ้าหน้าที่พรรคหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ไวเนอร์ (Weiner, 1971) ได้สำรวจและรวบรวมความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่นักรัฐศาสตร์หลายท่านได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันไปตามจุดเน้นของแต่ละบุคคล โดยแบ่งเป็น 10 ความหมาย คือ

1. การกระทำที่สนับสนุนหรือเรียกร้องต่อคณะผู้ปกครองประเทศ เพื่อให้สนองตอบต่อความต้องการ
2. ความพยายามที่จะสร้างผลกระทบหรือการใช้อิทธิพล ต่อการดำเนินงานของรัฐบาล หรือในการเลือกผู้นำในรัฐบาล
3. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมาย และได้รับการรับรองว่าถูกต้อง
4. การให้มีตัวแทน เพื่อเข้าไปใช้อำนาจแทนตน
5. การระวางหรือแยกตนเองออกจากทางการเมือง เนื่องจากเห็นว่าแม้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองก็ไม่ทำให้เกิดผลอะไรขึ้น ซึ่งแตกต่างจากความเฉื่อยชาหรือเมินเฉยทางการเมือง ที่เป็นการขาดความสนใจทางการเมืองโดยสิ้นเชิงและไม่กระทำการใด ๆ ทางการเมืองเลย
6. ความกระตือรือร้น ที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องทางการเมืองหรือเป็นผู้ที่ชอบกระทำกิจกรรมทางการเมือง
7. การกระทำที่ต่อเนื่องคงเส้นคงวา (Persistence Continuum) ซึ่งอาจเป็นการกระทำที่มีความเป็นสถาบัน และมีการจัดตั้งหรืออาจเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด เช่น การก่อการจลาจล
8. การกระทำที่มุ่งต่อการเลือกผู้นำทางการเมืองมุ่งที่จะมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะหรือเป็นความพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของทางราชการ
9. การกระทำที่เป็นกิจกรรมอันมีผลกระทบต่อการเมืองระดับชาติ
10. การกระทำที่มีลักษณะเป็น การกระทำทางการเมือง

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำโดยสมัครใจใด ๆ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นผลสำเร็จหรือไม่ มีการจัดองค์กรหรือไม่ เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือ

ต่อเนื่องและใช้วิธีถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม โดยมุ่งที่จะไปมีอิทธิพลต่อ นโยบายสาธารณะ การบริหารนโยบายสาธารณะและการเลือกผู้นำทางการเมืองของรัฐบาลทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ “การมีส่วนร่วมทางการเมือง” จะต้องมีองค์ประกอบครบสามประการคือ มีการกระทำ (action) เป็นไปโดยสมัครใจ (Voluntary) และมีการเลือก (Choice) จะขาดอย่างหนึ่งอย่างใดไม่ได้

พาร์รี (Parry, 1968, p. 3 อ้างถึงใน ประสิทธิ์ พรหมพิสุทธ์, 2513) ได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า คือ การมีส่วนร่วมกับผู้อื่นในกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งกิจกรรมทางการเมืองมีอยู่มากมายอาจเรียงลำดับได้จากการออกเสียงเลือกตั้ง ไปจนถึงการกำหนดนโยบายและการดำเนินนโยบาย

ฮันติงตัน และ โดมินส์ (Huntington & Dominguez, 1975, p. 33) ได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นหมายถึง เฉพาะการกระทำไม่รวมถึงทัศนคติเป็นการกระทำของผู้มีส่วนร่วมที่เป็นพลเมืองธรรมดา ไม่ใช่ชนกการเมืองอาชีพ เช่น ผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง เจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง ซึ่งกิจกรรมทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นประชาชนธรรมดานั้น จะมีลักษณะเป็นช่วง ๆ ไม่ต่อเนื่องกัน (Intermittent) เป็นกิจกรรมที่ไม่เต็มเวลาและเป็นบทบาทรองจากบทบาทอื่น ๆ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังหมายความว่าเฉพาะการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งเป็นผู้ที่มีความชอบธรรมในการตัดสินใจแบ่งสรรสิ่งที่มีคุณค่า ซึ่งมีอยู่จำกัดในสังคมไม่รวมถึงการกระทำนั้นจะสำเร็จผลหรือไม่ ก็ถือเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองลักษณะของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอาจเป็นไปด้วยความสำนึกของตนเองหรือถูกชักจูงระดมพลังให้เข้าร่วมได้

จากความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่าการกระทำใด ๆ ก็ตามของประชาชนที่เกิดขึ้นด้วยความสมัครใจ ที่ไม่ว่าจะบรรลุผลสำเร็จหรือไม่ จะมีการจัดองค์การหรือไม่จะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่อง และจะใช้วิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมาย โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกใช้นโยบายสาธารณะ การบริหารนโยบายสาธารณะ การเลือกผู้นำทางการเมืองในระดับต่าง ๆ ทั้งในท้องถิ่นและระดับชาติ

2. รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง มีวิวัฒนาการมาช้านานนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีนักรัฐศาสตร์หลายท่านได้พยายามจัดรูปแบบและประเภทของกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่าง ๆ ไว้ดังนี้

มานิตย์ นวลละออ (2544) ได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1. พิจารณาจากการเข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ การตัดสินใจ การดำเนินการ ผลประโยชน์ และการประเมินผล

2. พิจารณาจากผู้มีส่วนร่วม ได้แก่ การเป็นสมาชิก การเข้าร่วมประชุม การสนับสนุน ด้านทรัพยากร การเป็นสมาชิกอย่างเป็นทางการ การเป็นผู้นำชุมชน ผู้ชักชวน ผู้รับผลประโยชน์ ผู้ประกอบการ และลูกจ้าง

3. พิจารณาจากกระบวนการมีส่วนร่วม ได้แก่ การวางแผน การดำเนินการ การให้บริการ และการได้รับผลประโยชน์

4. พิจารณาจากผู้มีส่วนร่วมหลักที่สำคัญ ได้แก่ ผู้กระทำ ผู้รับผลการกระทำและชุมชน อัลมอนด์ และ เพาเวลล์ (Almond & Powell, 1976) ได้จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ละเอียดชัดเจน โดยการแบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็น 2 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ แบบปกติ (Conventional Forms) และแบบ ไม่ปกติ (Unconventional Forms) โดยแต่ละรูปแบบมีการจำแนกออกเป็นแบบย่อย ๆ อีกดังนี้ คือ

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบปกติ ได้แก่ การออกเสียงเลือกตั้ง การพูดจาปรึกษา เรื่องการเมือง กิจกรรมการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การจัดตั้ง และการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ และการติดต่อส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่การเมือง

2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่ปกติ ได้แก่ การยื่นข้อเรียกร้อง การเดินขบวน การเข้าประจันหน้ากัน และการละเมิดกฎระเบียบของสังคม การใช้ความรุนแรงทางการเมือง และ สงครามกองโจรและการปฏิบัติ

มิลเบรธ และ โกเอล (Milbrath & Goel, 1965, p. 18 อ้างถึงใน บุญเลิศ วีรสิน, 2527, หน้า 23-25) สรุปจากการศึกษาจากผลงานชิ้นต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง และได้ จัดแยกประเภทหรือรูปแบบในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไว้ 6 รูปแบบด้วยกัน คือ

1. การเลือกตั้ง (Voting) เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สามารถแยกจาก กิจกรรมที่เกี่ยวกับการรณรงค์หาเสียง และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง แต่รวมได้กับ กิจกรรมที่เกี่ยวกับความรักชาติแบบต่าง ๆ (Patriotic) เช่น การเสียภาษี การเคารพกฎหมาย และการ สนับสนุนประเทศให้ทำสงครามแม้แต่ตนเองจะไม่เห็นด้วย กล่าวได้ว่าการไปลงคะแนนเสียง เลือกตั้งเป็นการแสดงออกของประชาชน ถึงความจงรักภักดีต่อระบบการเมืองมากกว่าเป็นการ กระทำตามความต้องการของตน บุคคลที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้นจะกระทำไปโดยความ สำนึกในหน้าที่ของพลเมืองมากกว่าที่จะเชื่อว่า การลงคะแนนเสียงของตนจะมีผลสำคัญทาง การเมืองที่แตกต่างกันออกไป ผู้ที่ไปลงคะแนนเสียงอาจไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมือง ในรูปแบบอื่นก็ได้ ในทางกลับกันผู้ที่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกระตือรือร้นในรูปแบบ กิจกรรมทางการเมืองอื่น ๆ ก็อาจไม่ไปลงคะแนนเสียงก็ได้ อย่างไรก็ตาม การลงคะแนนเสียงนับว่า

มีความสำคัญมากเนื่องจากสามารถกำหนดความเป็นไปของรัฐบาล หรือการปกครองได้ทันทีทันใด

2. การเป็นเจ้าหน้าที่พรรคการเมือง และผู้รณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (Party and Campaign workers) หมายถึง การเข้าร่วมในพรรคการเมืองทั้งในช่วงระหว่างการเลือกตั้งและในการรณรงค์หาเสียง การบริจาคเงินช่วยเหลือแก่พรรคหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง การชักชวนประชาชนไปลงทะเบียนเพื่อสิทธิในการลงคะแนนเสียง การเข้าร่วมและสนับสนุนพรรคการเมือง การพยายามชักชวนประชาชนให้ลงคะแนนเสียงแก่พรรคหรือผู้สมัครที่ตนชอบ การลงสมัครรับเลือกตั้ง และการร่วมมือกับกลุ่มต่าง ๆ ในการปรับปรุงความเป็นอยู่ของชุมชน การมีส่วนร่วมทางการเมืองดังกล่าวนี้เป็นแบบแผนของความสัมพันธ์ขั้นต้นระหว่างปัจเจกชนกับรัฐ พบว่าผู้ที่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้มีน้อยมากในสหรัฐอเมริกา มีเพียงร้อยละ 15 เท่านั้น เนื่องจากการเข้าร่วมในกิจกรรมดังกล่าวต้องอาศัยความตื่นตัวและสนใจอย่างแท้จริงจัดเป็นพวกที่ขึ้นเวทีต่อสู้ทางการเมือง ในขณะที่คนส่วนมากมักจะมึนบทบาทเป็นเพียงผู้เฝ้าดู คอยตัดสินว่าใครจะเป็นผู้ชนะด้วยการลงคะแนนให้คนที่ตนชอบ

3. การเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน (Community Activists) เป็นการก่อตั้งกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาของสังคม หรือร่วมมือกับกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้ว เพื่อมีบทบาทเกี่ยวกับกิจกรรมสาธารณะหรือติดต่อกับทางราชการในเรื่องปัญหาสังคม ผู้มีบทบาทในชุมชนจึงนับเป็นผู้มีบทบาทในชุมชนนี้แตกต่างจากเจ้าหน้าที่พรรค และเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียงในแง่ที่มีความเกี่ยวข้องในพรรคการเมือง การช่วยรณรงค์หาเสียงน้อยกว่าเจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียงดังกล่าว

4. การติดต่อกับทางราชการ (Contacting Officials) เป็นกิจกรรมที่เป็นเรื่องเฉพาะเจาะจงของบุคคล ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อบุคคลนั้นเองเท่านั้น เช่น การติดต่อกับทางราชการในเรื่องภาษี โรงเรียน การทำถนน การติดต่อขอรับสวัสดิการทางสังคม ฯลฯ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบดังกล่าวเกือบจะไม่ใช้การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามความหมายที่แท้จริง

5. การเป็นผู้ประท้วง (Protestors) ได้แก่ การเข้าร่วมเดินขบวนตามถนนหรือการก่อจลาจลในกรณีที่จำเป็น เพื่อบังคับให้รัฐแก้ไขบางอย่างซึ่งเกี่ยวกับการเมืองให้ถูกต้อง การประท้วงอย่างแข็งขันและเป็นไปอย่างเปิดเผยต่อกรณีที่รัฐบาลกระทำในสิ่งที่ผิดศีลธรรม การให้ความสนใจใส่กับการชุมนุมประท้วง เข้าร่วมประท้วงกับกลุ่มรัฐบาล และการปฏิเสธกฎหมายที่ไม่ยุติธรรม

6. การเป็นผู้สื่อสารทางการเมือง (Communicators) ได้แก่ การติดตามข่าวสารทางการเมืองอยู่เสมอ การส่งข่าวสารแสดงการสนับสนุนให้แก่ผู้นำทางการเมืองเมื่อเขาทำให้สิ่งที่ดีและถูกต้องหรือส่งคำคัดค้านไปให้เมื่อเขากระทำในสิ่งที่เลวร้าย การเข้าร่วมถกปัญหาการเมือง การให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการเมืองแก่เพื่อนในชุมชนที่อาศัยอยู่ การให้ความสนใจกับทางราชการ และการเขียนจดหมายถึงบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ ผู้ที่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบดังกล่าว

มักเป็นพวกที่มีการศึกษาสูง มีข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองมากและมีความสนใจทางการเมืองมากด้วยผู้สื่อสารทางการเมืองเหล่านี้จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลมากกว่าบรรดาเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมืองหรือผู้รักชาติ แต่จะไม่แสดงออกด้วย ผู้สื่อสารทางการเมืองเหล่านี้จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลมากกว่าบรรดาเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมืองหรือผู้รักชาติ แต่จะไม่แสดงออกด้วยกิจกรรมการประท้วง

นอกจากนั้น ยังได้จัดประเภทของบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองตามระดับของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. ผู้ที่แยกตัวเอง (Apathetic) หมายถึง บุคคลที่ถอนตัวออกไปจากกระบวนการทางการเมือง ซึ่งในจำนวนประชากรวัยหนุ่มสาวทั้งหมดของสหรัฐอเมริกาถึง 1 ใน 3
2. ผู้เฝ้ามอง (Spectator) หมายถึง บุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่ำในจำนวนประชากรวัยหนุ่มสาวทั้งหมดของสหรัฐอเมริกาคิดว่ามีบุคคลประเภทนี้อยู่ถึงร้อยละ 60
3. ผู้ต่อสู้ในเวที (Gladiator) หมายถึง บุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง อย่างแข็งขันซึ่งมีเพียงร้อยละ 5-7 ของประชากรวัยหนุ่มสาวทั้งหมดของสหรัฐอเมริกา

เวอร์บา ไน และคิม (Verba, Nie & Kim, 1978) ได้แบ่งรูปแบบหลักของการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นกิจกรรมของแต่ละคน ในการเลือกตัวแทนของตนเข้าไปใช้อำนาจในการปกครอง สิทธิในการเลือกตั้ง จึงอาจนับได้ว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการควบคุมรัฐบาล แต่การไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งจะแตกต่างไปจากกิจกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบอื่น ๆ ที่สังคมเป็นผู้กำหนดโอกาสให้

2. การรณรงค์หาเสียงเป็นกิจกรรมในลักษณะเดียวกับการใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของการรณรงค์หาเสียงเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งที่ประชาชนอาจใช้เพื่อเพิ่มอิทธิพลที่ประชาชนพึงมีต่อผลการเลือกตั้ง นอกเหนือไปจากเสียง 1 เสียงที่ประชาชนได้จากการใช้สิทธิในการเลือกตั้งแล้ว การรณรงค์หาเสียงนี้นับเป็นกิจกรรมที่ค่อนข้างยากเมื่อเปรียบเทียบกับ การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

3. การรวมกลุ่มเป็นกลุ่มหรือองค์กรที่ประชาชนร่วมกันดำเนินการ เพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและการเมืองในกรณีที่ประชาชนจะร่วมมือกัน เพื่อใช้อิทธิพลต่อการดำเนินงานของรัฐบาล กิจกรรมในรูปแบบนี้เป็นไปอย่างมีเป้าหมายที่แน่นอนและมีอิทธิพลมาก

4. การติดต่อเป็นการเฉพาะ เป็นรูปแบบสุดท้ายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองและจะเกี่ยวเนื่องกับประชาชนรายบุคคลไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือข้าราชการเพื่อการแก้ไขปัญหาใด ๆ เฉพาะตัวหรือของครอบครัว กิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบนี้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาลน้อยมาก

อัลมอนด์ และ เพาเวลล์ (Almond & Powell, 1976) ได้จำแนกรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางทางการเมืองออกเป็น 2 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ แบบปกติธรรมดา (Conventional Forms) กับแบบไม่เป็นไปโดยปกติ (Unconventional Forms) และในแต่ละรูปแบบยังจำแนกออกเป็นแบบย่อย ๆ ดังนี้

1. แบบเป็นทางการ (Conventional Forms)

- 1.1 การออกเสียงเลือกตั้ง
- 1.2 การพุดจาปรึกษาเรื่องการเมือง
- 1.3 กิจกรรมการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง
- 1.4 การจัดตั้งและการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ
- 1.5 การติดต่อส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่ทางการเมือง

2. แบบไม่เป็นทางการ (Unconventional Forms)

- 2.1 การยื่นข้อเสนอเรียกร้อง
- 2.2 การเดินขบวน
- 2.3 การเข้าประจันหน้ากัน
- 2.4 การละเมิดกฎระเบียบของสังคม
- 2.5 การใช้ความรุนแรงทางการเมือง ได้แก่ ประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน และประทุษร้าย

ต่อบุคคล

2.6 สงครามกองโจรและการปฏิวัติ

3. ระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย มีผู้ศึกษาไว้ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาเชิงพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน การจำแนกพฤติกรรมการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นจะแตกต่างกันออกไปด้วยความแตกต่างทางด้านภูมิหลัง หรือปัจจัยสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคคลย่อมมีส่วนกำหนดให้บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งในรูปแบบและปริมาณของกิจกรรมทางการเมืองแตกต่างกัน และปริมาณของกิจกรรมทางการเมืองแตกต่างกัน ดังนี้

ขั้นตอนของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเริ่มต้นจากขั้นเตรียมการจนถึงการบรรลุวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมตามลำดับ ดังนี้

1. การกำหนดเป้าหมาย (Goal-making) หมายถึง การกำหนดลักษณะรูปแบบในการมีส่วนร่วมให้สอดคล้องกับระบบการปกครอง

2. การแสวงหาวิถีทาง (Means) หนทางสู่เป้าหมายของการมีส่วนร่วมที่ดีที่สุด ประหยักระยะทางสั้น และคุ้มค่า วิถีทางแสดงถึงทิศทาง (Orientation) ซึ่งต้องมีข่าวสารการติดต่อที่ดี เพื่อกำหนดระดับของการมีส่วนร่วม

3. มีการกระทำ (Action) ความสำเร็จของการเข้าร่วมอยู่ที่การกระทำโดยประเมินจากสถานการณ์

4. มีตัวเร่ง (Catalyst) ตัวเร่งของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ดี คือ การปะทะสังสรรค์ทางการเมือง (Political Interaction) การสื่อสารทางการเมืองที่ดี และการเข้าถึงเพื่อให้อยู่ใกล้ศูนย์กลางอำนาจสำหรับการเจรจาต่อรอง

5. มีการระดมพลัง (Mobilization) คือ การเตรียมการในเชิงหาสมัครพรรคพวกและเครื่องมือ ช่องทางสำหรับการเข้าร่วม

6. มีปรากฏการณ์ทางการเมือง (Change) หมายถึง ผลของการกระทำที่เกิดจากการเข้าร่วม

7. มีปรากฏการณ์ทางการเมือง (Political Phenomenal) ความสำเร็จหรือล้มเหลวในการเข้าร่วมให้ดูปรากฏการณ์ทางการเมือง

8. การถดถอย (Regression) จะเกิดกรณีการเข้าร่วมทางการเมืองไม่บรรลุวัตถุประสงค์ทำให้การเข้ามีส่วนร่วมขาดความชอบธรรม พลังการเข้าร่วมอาจสลายไป

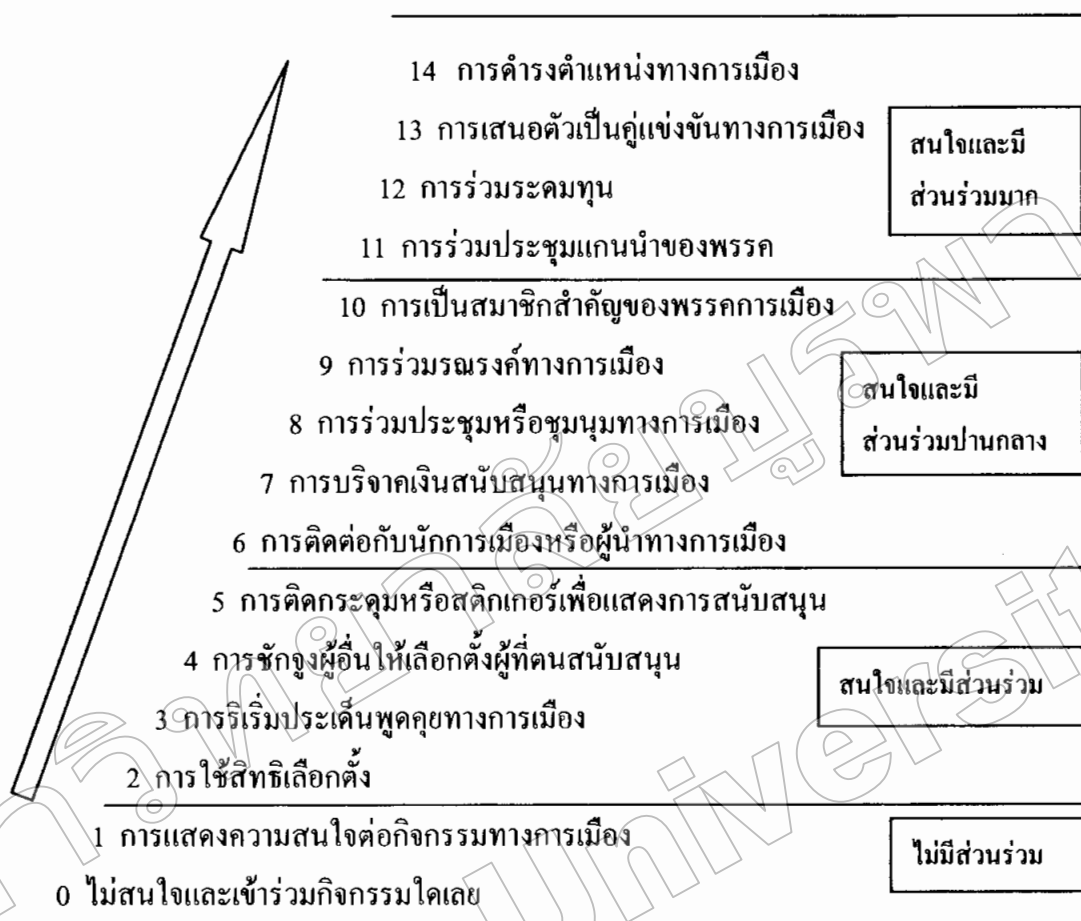
9. การปะทะ (Counteraction) ผลจากการถดถอย อาจก่อให้เกิดการปะทะจากกลุ่มอื่นที่เหนือกว่า

ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์ (2518, หน้า 110) ได้จัดระดับต่าง ๆ ที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยจากน้อยไปหามาก ดังนี้

1. ไม่ไปลงคะแนนเสียง ไม่รู้ความเป็นไปทางการเมืองเลย
2. ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
3. การเข้าร่วมโดยทางอ้อม เช่น อ่านหนังสือพิมพ์ หรือดูโทรทัศน์ในเรื่องเกี่ยวกับการเมืองถกเถียงปัญหาทางการเมือง ติดกระดุมที่มีตราพรรคการเมือง
4. ช่วยในการโฆษณาหาเสียง เช่น ช่วยแจกใบปลิว ช่างวางแผนเลือกตั้ง
5. สมัครเข้ารับการเลือกตั้งเพื่อดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่น ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น
6. เข้าดำรงตำแหน่งทางการเมือง

มิลบราธ (Milbrath & Goel, 1977) ได้จัดแบ่งระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากน้อยไปหามาก ดังนี้

1. การรับฟังข่าวสารการเมือง
 2. ออกเสียงลงคะแนน
 3. ชักชวนให้ผู้อื่นสนทนาเรื่องการเมือง
 4. ชักชวนให้ไปเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่ง
 5. ช่วยโฆษณาให้พรรคการเมืองหรือผู้รับสมัครรับเลือกตั้ง ด้วยการคิด
ประกาศสนับสนุน หรือประกาศสนับสนุนให้ผู้อื่นทราบโดยทั่วไป
 6. ติดต่อแสดงความคิดเห็น หรือขอเรียกร้องต่อเจ้าหน้าที่บ้านเมือง หรือนักการเมือง
 7. สนับสนุนด้วยการบริจาคเงินให้พรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง
 8. ติดตามการหาเสียงของนักการเมือง
 9. ช่วยผู้สมัครรับเลือกตั้งหาเสียง
 10. เป็นสมาชิกพรรคโดยทำงานให้พรรคการเมืองเป็นประจำ
 11. เข้าร่วมส่วนร่วมในการวางแผนของพรรค
 12. ช่วยหาเงินให้พรรค
 13. สมัครเข้าแข่งขันรับเลือกตั้ง
 14. เป็นเจ้าหน้าที่ของพรรคหรือได้รับเลือกตั้ง
- มิลแบรท (Milbrath ,1977 อ้างถึงใน สมบัติ ธำรงศรีวุฒส์, 2540) ได้จัดลำดับขั้นของ
การมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ ดังนี้

ภาพที่ 1 ลำดับขั้นของการมีส่วนร่วมทางการเมือง (สมบัติ ชำรงชัยวงศ์, 2540)

ซึ่งสรุปความหมายได้ดังนี้ ลำดับขั้นที่ 1-5 เป็นกิจกรรมของผู้สนใจทางการเมือง ลำดับขั้นที่ 6-8 เป็นกิจกรรมปรับเปลี่ยนทางการเมือง และลำดับขั้นที่ 9-14 เป็นกิจกรรมการต่อสู้ทางการเมือง

1. การแสดงความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง การที่บุคคลจะแสดงความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง ย่อมแสดงว่าบุคคลนั้นได้รับปัจจัยกระตุ้นทางการเมือง จนกระทั่งเกิดความสนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยตนเอง

2. การใช้สิทธิเลือกตั้ง การที่ประชาชนจะไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ประชาชนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ และตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของการเลือกตั้ง เพื่อแสดงออกถึงการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ทำให้คู่แข่งทางการเมือง จะต้องแสดงความรู้ความสามารถและการเป็นคนมีคุณธรรมของตน เพื่อขอรับความไว้วางใจจากประชาชนให้เข้าไปดำรงตำแหน่งทางการเมือง

3. การริเริ่มประเด็นพูดคุยทางการเมือง โดยธรรมชาติของมนุษย์จะให้ความสนใจเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตน ดังนั้น บุคคลที่รู้และเข้าใจว่าระบบการเมืองมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อตนอย่างไร จะให้ความสนใจทางการเมืองมาก โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง ที่จะมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม และผู้ที่ผู้นำในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง จะมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการต่อสู้ทางการเมืองโดยตรงมากกว่าผู้ที่เป็นเพียงผู้รับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น

4. การชักจูงใจให้ผู้อื่นเลือกตั้งผู้ที่ตนเองสนับสนุน การแสดงออกในการชักจูงให้ผู้อื่นไปใช้สิทธิเลือกตั้งบุคคลที่ตนเองสนับสนุน นับเป็นความก้าวหน้าอีกขั้นหนึ่งของผู้ที่สนใจเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับทางการเมือง การแสดงออกเช่นนี้คล้ายกับการเป็น หัวคะแนน ของผู้แข่งขันทางการเมือง เป็นการแสดงออกถึงการผูกพันทางการเมืองที่ชัดเจนมากกว่าการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการพูดคุยทางการเมือง เพราะ ได้แสดงความคิดเห็นด้วยและเชื่อว่าผู้ที่ตนสนับสนุนจะเป็นผู้นำทางการเมืองที่ดี สามารถสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การติดกระดุมหรือติดสติ๊กเกอร์ เป็นการแสดงออกอย่างเปิดเผยให้บุคคลทั่วไปรู้ว่าตนให้ความสนใจสนับสนุนพรรคการเมืองใดหรือคู่แข่งทางการเมืองคนใด เป็นการแสดงเจตนาว่าตนสนับสนุนผู้ใด และมีลักษณะของการช่วยโฆษณาเผยแพร่อีกทางหนึ่งด้วย การกระทำเช่นนี้ อาจมีผลในการโน้มน้าวผู้ใกล้ชิด ที่ยังมีได้ตัดสินใจให้เข้าร่วมสนับสนุนเช่นเดียวกับตนได้ โดยเฉพาะบุคคลที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน จะสามารถสร้างอิทธิพลในการชักจูงได้ง่าย

6. การติดต่อกับนักการเมืองหรือผู้นำทางการเมือง การกระทำในลำดับนี้เป็นการเพิ่มระดับความสนใจทางการเมืองมากขึ้น จนถึงกับอยากจะพูดคุย หรือสื่อความเห็นโดยตรงกับผู้นำทางการเมือง โดยอาจจะเสนอแนะข้อคิดเห็นเพิ่มเติม หรือให้กำลังใจนักการเมืองให้มีขวัญและกำลังใจในการต่อสู้ต่อไป การติดต่อกับผู้นำทางการเมืองอาจกระทำได้โดยการส่งจดหมาย โทรศัพท์ โทรสาร หรือการติดต่อพูดคุยโดยตรง ในขั้นนี้อาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคลเกิดความสนใจทางการเมืองมากขึ้น จนเปลี่ยนฐานะจากผู้สนใจให้การสนับสนุนไปสู่การเข้าร่วมต่อสู้ทางการเมืองโดยตรง

7. การบริจาคเงิน เป็นการแสดงออกถึงการสนับสนุนทางการเมืองที่สำคัญ ทั้งนี้เพราะในระบบประชาธิปไตย การเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยเฉพาะการณรงค์และการแข่งขันเลือกตั้งเป็นกระบวนการที่มีค่าใช้จ่ายสูงมาก ดังนั้นการที่บุคคลร่วมบริจาคเงิน ย่อมแสดงถึงความมุ่งมั่นในการสนับสนุนอย่างจริงจัง และอาจพัฒนาไปสู่การเป็นผู้เข้าร่วมต่อสู้ทางการเมืองโดยตรงในฐานะสมาชิกที่สำคัญของพรรค

8. การร่วมประชุม หรือชุมนุมทางการเมืองที่มีความสำคัญ ความผูกพันที่แน่นแฟ้น มากยิ่งขึ้น การเข้าร่วมประชุมและการเข้าร่วมชุมนุมย่อมเป็นการแสดงออกซึ่งการสนับสนุนทั้งทาง ภายและจิตใจ เป็นการร่วมให้กำลังใจแก่ผู้ที่มีความคิดเห็นทางการเมืองตรงกันเป็นการแสดงออกซึ่ง การสังกัดกลุ่มอย่างชัดเจน การแสดงออกเช่นนี้เป็นพลังสำคัญในการต่อสู้ทางการเมือง

9. การร่วมรณรงค์ทางการเมือง เป็นกิจกรรมที่สำคัญในการขยายความสนับสนุนจาก ประชาชนให้มีความกว้างขวางและทั่วถึง การร่วมรณรงค์ทางการเมืองเป็นการแสดงออกซึ่งการมี ภารกิจร่วมกันของผู้ที่สนใจทางการเมือง การร่วมรณรงค์ทางการเมืองจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีความ มั่นใจและความรู้สึกที่ดีต่อพรรคการเมือง แสดงให้เห็นว่าตนเองมีส่วนร่วมในความสำเร็จของการ ต่อสู้ทางการเมืองนั้นด้วย ซึ่งอาจกระทำได้หลายกรณี อาทิ การพิมพ์จดหมาย การส่งจดหมาย การ เคารวะประตูบ้าน เพื่อชักจูงประชาชนให้ช่วยสนับสนุน หรือการร่วมโฆษณาชักจูงประชาชนด้วยการ ให้ข้อมูลเพิ่มเติมแก่ประชาชน ให้ประชาชนเกิดความสนใจที่จะให้การสนับสนุน เป็นต้น

10. การเป็นสมาชิกสำคัญของพรรคการเมือง เป็นการแสดงออกทางการเมืองอย่างชัดเจน ว่าตนเองสังกัดพรรคใด เป็นการยอมรับภารกิจในฐานะสมาชิกของพรรคที่จะต้องช่วยเสริมสร้าง ความแข็งแกร่งของพรรค ขยายความศรัทธาให้แพร่หลายในหมู่ประชาชน และการร่วมผลักดัน เพื่อให้พรรคหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง รวมถึงการจ่ายเงินบำรุง พรรคและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสำคัญของพรรค

11. การร่วมประชุมแกนนำพรรค เป็นการแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจใน กิจกรรมของพรรค เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูง บุคคลที่จะเข้ามามีบทบาทในการ ประชุมแกนนำของพรรค หรือการร่วมประชุมวางแผนกลยุทธ์ของพรรคโดยทั่วไปจะต้องผ่านการ เป็นสมาชิกที่มีบทบาทสำคัญของพรรคจนพรรคเกิดความไว้วางใจและมีความเชื่อมั่นว่า จะช่วย เสริมสร้างกิจกรรมของพรรคให้มีความแข็งแกร่ง สามารถที่จะเอาชนะคู่แข่งทางการเมืองได้ มี บทบาทในการตัดสินใจเพื่อการต่อสู้แข่งขันทางการเมืองโดยตรง

12. การร่วมระดมทุน เป็นกิจกรรมสำคัญของสมาชิกพรรคระดับสูงผู้ที่อยู่ในฐานะที่ จะระดมทุนให้แก่พรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง นอกจากจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถ แล้วยังต้องเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมด้วย เพื่อให้สามารถติดต่อกับบุคคลชั้นสูงใน สังคมที่ฐานะดี และอยู่ในวิสัยที่จะบริจาคทรัพย์ เพื่อร่วมสนับสนุนการแข่งขันทางการเมืองได้ ผู้ ระดมทุนจึงเป็นคนกลางที่มีความสำคัญทางการเมือง ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ ของนักการเมือง

13. การเสนอตัวเป็นคู่แข่งทางการเมือง กล่าวได้ว่า เป็นการแสดงออกทางการเมืองที่ สำคัญยิ่ง ทั้งนี้เพราะการเสนอตัวเป็นคู่แข่งทางการเมืองเพื่อให้ประชาชนพิจารณาให้ความ

ไว้วางใจจะต้องเป็นบุคคลที่มีความสามารถพิเศษ เป็นบุคคลที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และมีความเชื่อมั่นในตนเองสูง สามารถสร้างความนิยมนศรัทธาให้เกิดแก่ประชาชนได้ ประการสำคัญจะต้องสร้างความประทับใจให้แก่ประชาชนอย่างกว้างขวาง สามารถทำให้ประชาชนเชื่อมั่นได้ว่าจะเป็นผู้นำความสำเร็จ และการมีชีวิตที่ดียิ่งขึ้นมาสู่ประชาชน

14. การดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นการแสดงออกทางการเมืองในระดับสูง เป็นผลจากการได้รับชัยชนะจากการเสนอตัวเข้าแข่งขันทางการเมือง ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะจะมีผลกระทบต่อความศรัทธาเชื่อมั่นของประชาชนในระยะยาว ถ้าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีความสามารถในการพัฒนาประเทศ ทำให้ประชาชนมีชีวิตที่ดีและมีความสุข จะทำให้พรรคได้รับความไว้วางใจจากประชาชนมากยิ่งขึ้น ก็มีโอกาที่จะได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งครั้งต่อไปในทางตรงกันข้าม ถ้าหากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ไม่สามารถบริหารประเทศให้เป็นความคาดหวังของประชาชน จะส่งผลกระทบต่อประชาชนเสื่อมศรัทธาต่อพรรคการเมืองที่สังกัดด้วย โอกาสที่จะได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งครั้งต่อไปก็จะเป็นไปด้วยความยากลำบาก

4. ลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

สำหรับลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งไว้เป็น 2 แบบ (สิทธิพันธ์ พุทธหุน, 2538) คือ

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยความสำนึกของตนเอง หมายถึง ลักษณะที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบใด ๆ ด้วยความพึงพอใจของตนเอง เป็นไปโดยความสมัครใจ และมองเห็นว่าตนเองสามารถที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างแท้จริง มีความตั้งใจมุ่งหมายที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล

2. การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยถูกชักจูง หมายถึง ลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่เป็นไปโดยที่ไม่ได้เกิดจากเจตจำนงของตนเอง แต่เกิดจากผู้อื่นปลุกเร้าให้ประชาชนเข้าร่วมในการกระทำการทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ เช่น โดยการขู่เข็ญ บังคับ ชักจูง หรือใช้อิทธิพลทางวัตถุ เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อให้เป็นไปตามที่ปลุกระดมต้องการ กล่าวโดยสรุปคือ ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ไม่ได้มีความตั้งใจมุ่งหมายที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล

ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนทางการเมืองการปกครองไว้ 3 ประการใหญ่ คือ (ประสิทธิ์ พรหมพิสุทธิ, 2513)

1. การลงคะแนนเลือกตั้ง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย จำแนกออกเป็น 2 แบบ คือ การปกครองซึ่งประชาชนใช้อำนาจอธิปไตยโดยตรง และการปกครองซึ่งประชาชนใช้อำนาจอธิปไตยผ่านทางสภาผู้แทน การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนี้เป็นการแสดงออกของเจตนาของ

ประชาชนต่อวิธีกำหนดนโยบายในการปกครองประเทศ การแสดงเจตนาดังกล่าวนี้จะมีความหมายจริง ๆ หรือมีผลตามระบอบประชาธิปไตยหรือไม่ ขึ้นอยู่กับความสนใจของประชาชนอย่างจริงจังและการมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใดด้วย หากประชาชนสำนึกถึงคุณค่าของการร่วมมือมาก ย่อมจะทำให้ประชาชนสามารถควบคุมพฤติกรรมของผู้แทนได้มาก

2. การใช้วิธีบังคับหรือชักจูงอย่างไม่เป็นทางการ เมื่อประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนในสภาแล้ว มิใช่จะหมดหน้าที่เพียงเท่านั้น ประชาชนควรจะต้องติดตามการปฏิบัติหน้าที่ของผู้แทนราษฎรด้วยว่า ได้ทำประโยชน์ให้แก่ประชาชนและประเทศชาติหรือไม่ เมื่อมีเหตุอันทำให้ผู้แทนราษฎรบางคนไม่มีความสามารถหรือปฏิบัติตนไม่ถูกต้องและเหมาะสม ประชาชนก็สามารถตรวจสอบและแสดงให้รู้เจตนา เพื่อควบคุมและทำให้ผู้ชนะเลือกตั้งจำเป็นต้องคอยติดตามรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในการผ่อนคลายความรู้สึกของประชาชนให้ใช้การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยสันติวิธี โดยการรวมกลุ่มทางการเมืองที่เรียกว่า กลุ่มผลประโยชน์ เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการรับฟังและถ่ายทอดความคิดเห็นของประชาชน โดยรวมเป็นพรรคการเมืองก็ได้ ซึ่งตามแบบแผนการศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองเลือกตั้ง ยอมรับว่าพรรคการเมืองหรือกลุ่มผลประโยชน์ สามารถมีอิทธิพลหรือวิธีการบังคับหรือชักจูงอย่างไม่เป็นทางการแบบหนึ่งดีกว่าปล่อยให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นหรือมีการกระทำแบบกระจัดกระจาย

บาร์เบอร์ (Barber, 1972 อ้างถึงใน สุธาสนี ไกรฤกษ์, 2542) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมโดยตรง เป็นลักษณะที่ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการปกครองตนเองโดยตรง เช่น การบริหารงาน การกำหนดนโยบาย และตัดสินใจในการดำเนินงานด้วยตนเอง
2. การมีส่วนร่วมโดยทางอ้อม เป็นลักษณะที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม แต่มิได้เป็นผู้ดำเนินการปกครองตนเองโดยตรง แต่การกระทำโดยการเลือกตั้งตัวแทนของประชาชนเข้าไปทำหน้าที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกตั้งโดยเสรี แต่กำหนดกติกาเพื่อประชาชนสามารถเข้ามาควบคุมความเคลื่อนไหวของฝ่ายปกครอง เพื่อให้การปกครองเป็นไปตามความต้องการของประชาชน

อีสตัน (Easton, 1965) กล่าวว่า เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญประการหนึ่งของกระบวนการทางการเมืองเกือบทุกระบบ เนื่องจากเป็นเครื่องสนับสนุนความชอบธรรมทางการเมืองโดยการเข้ามาครองอำนาจรัฐ อีกทั้งการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน จะเป็นการแสดงถึงความต้องการและการสนับสนุนเพื่อการดำรงอยู่ของระบบการเมือง หรือทำให้ระบบการเมืองอยู่ในภาวะดุลยภาพได้ หากกระบวนการเมืองปราศจากสิ่งเหล่านี้แล้วก็ไม่สามารถดำรงอยู่ได้

จากความหมายต่าง ๆ ของนักวิชาการ ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองสอดคล้องกันในหลายลักษณะ พอสรุปลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ว่า ต้องมีความตื่นตัว และติดตามการทำงานของผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยการมีส่วนร่วมตามสิทธิที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบอบประชาธิปไตยการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งต้องมีความกระตือรือร้น แสวงหาข้อมูลที่ถูกต้องด้วยตนเอง เป็นตัวอย่างสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างชัดเจน

5. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมใด ๆ ของบุคคล จะต้องมีปัจจัยหรือสิ่งผลักดันทำให้เกิดการกระทำได้กล่าว ก็เช่นเดียวกันในทางการเมืองก็จะต้องมีปัจจัยที่กำหนดให้บุคคลมีพฤติกรรมหรือการแสดงออกในทางการเมืองที่แตกต่างกันไป

สิทธิพันธ์ พุทธหนู (2538) ได้สรุปปัจจัยที่ทำให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง 6 ประการ คือ

1. กระบวนการสร้างความทันสมัย เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงระหว่างสังคมดั้งเดิมกับสังคมทันสมัย กระบวนการนี้จะทำให้สังคมดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมเมือง และสังคมอุตสาหกรรมมากยิ่งขึ้น จะมีการพัฒนาทางการศึกษาทำให้ประชาชนมีการศึกษาสูงขึ้น ส่งผลให้ประชาชนมีความคาดหวังและความทะเยอทะยานเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่เดียวกันถ้าการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนการพัฒนาทางการเมืองต่ำกว่าระดับที่ควรจะเป็นตามกระบวนการสร้างความทันสมัยแล้ว จะก่อให้เกิดความไม่พอใจ กับข้อใจ และถ้าความคับข้องใจเหล่านั้นไม่สามารถถูกขจัดไปได้แล้ว ประชาชนก็จะมีความต้องการเข้าสู่ระบอบการเมืองมากขึ้น และเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น

2. การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างชนชั้นทางสังคม การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นผลโดยตรงจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เมื่อโครงสร้างชนชั้นของคนเปลี่ยนแปลงไป จะส่งผลให้ทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนเปลี่ยนไป กล่าวคือ มีความสำนึกในหน้าที่ของราษฎรมากขึ้น ได้รับข่าวสารทางการเมืองเพิ่มขึ้น ตระหนักในผลกระทบนโยบายของรัฐมีต่อตนเองยิ่งขึ้น และให้ความสนใจอย่างยิ่งในกิจกรรมทางการเมือง ทัศนคติและพฤติกรรมดังกล่าวจะเป็นผลให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น

3. อิทธิพลของปัญญาชนและการคมนาคมสื่อสารแบบใหม่ ปัญญาชน นิสิต นักศึกษา เป็นผู้มีความสำคัญในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง นอกจากนั้นอิทธิพลจากสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์รายวันและรายสัปดาห์ ยังมีผลต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

2.1 อายุ เลนน (Lane, 1965) พบว่า ผู้ที่มีอายุในวัยรุ่นจะเริ่มเรียนรู้ทางการเมืองและเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบอินออนตามแบบกัน และผู้ที่มีอายุในวัยกลางคนจะมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูง เนื่องจากมีความพร้อมในสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมขึ้น ส่วนผู้ที่มีอายุ

สูงมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองลดน้อยลงและแยกตัวออกจากสังคม

มิลเบรท และ โกเอล (Milbrath & Goel, 1977) พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลมีมากขึ้นตามอายุที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในบุคคลที่มีอายุระหว่าง 40-50 ปี แต่การมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลจะลดลงไปเรื่อย ๆ จนเกือบอายุ 60 นอกจากนั้น Milbrath ยังพบว่า มีปัจจัยแทรกซ้อน 3 ประการ ระหว่างอายุกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ (1) ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชุมชน (2) การมีเวลาว่างสำหรับการเมือง (3) การมีสุขภาพดี โดยอธิบายว่าการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชุมชนนั้นเป็นการพัฒนาที่ละเล็กละน้อยจากการมีอยู่ การมีความรับผิดชอบในการทำงาน และความต้องการมีครอบครัว ซึ่งพัฒนาการดังกล่าวมีผลให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองได้เริ่มขึ้น และเพิ่มขึ้นที่ละเล็กละน้อยตามต้องการเพิ่มขึ้นของอายุสูงสุดอยู่ระหว่าง 35-40 ปี อย่างไรก็ตาม สำหรับคนหนุ่มสาวที่ยังโสดนั้น มักจะปลีกตัวออกมาจากการเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชุมชนของตน และเลื้อยขาต่อโอกาสในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง แต่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนอกระบบ เช่น การประท้วง เดินขบวนและก่อการจลาจล เนื่องจากคนหนุ่มสาวมักมีเวลาว่างมากและเป็นพวกที่รู้สึกปฏิเสธบรรทัดฐานของชุมชน ทำให้ต้องการปฏิรูประบบเพื่อให้พวกตนมีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมมากขึ้น ส่วนพวกคนแก่และพวกทุพพลภาพ ก็มักจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองลดน้อยลงไป

2.2 การศึกษา

จากการศึกษาของ Almond and Verba (1965, อ้างถึงใน พรศรี ใจชื่อ, 2523) พบว่า พวกที่มีการศึกษาในระดับสูงจะมีพฤติกรรมทางการเมือง ดังนี้คือ

- 1) มีความระมัดระวังต่ออิทธิพลของรัฐบาลที่มีต่อปัจเจกชนมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาค่ำกว่า
- 2) ติดตามการเมืองและให้ความสนใจต่อกิจกรรมรณรงค์หาเสียงมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาค่ำกว่า
- 3) มีข่าวสารทางการเมืองมากกว่า
- 4) มีความคิดเห็นทางการเมืองกว้างขวางกว่า
- 5) มักจะเข้าร่วมอภิปรายทางการเมืองมากกว่า
- 6) มีความรู้สึกอิสระที่จะอภิปรายทางการเมืองกับบุคคลทั่วไปมากกว่า
- 7) มีความรู้สึกว่าตนเองสามารถมีอิทธิพลต่อรัฐบาล
- 8) มีความเชื่อมั่นต่อสภาพแวดล้อมทางสังคม มีความเชื่อว่าบุคคลทั่วไปนั้นไว้วางใจได้และมีประโยชน์
- 9) มักเป็นสมาชิกที่มีความกระตือรือร้นขององค์การ

มิลเบรธ และ โกเอล (Milbrath & Goel, 1977) พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาสูงจะมีแนวโน้มที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงขึ้น และ Milbrath ยังได้พบอีกว่า การศึกษามีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่อไปนี้ คือ กิจกรรมการรณรงค์หาเสียงการมีส่วนร่วมกับชุมชนเกี่ยวกับการสื่อสารข่าวสาร และได้กล่าวในทางตรงกันข้ามว่า ในบางประเทศการที่บุคคลมีการศึกษาสูงกว่านั้นมิได้นำไปสู่การมีความรักชาติ หรือผูกพันต่อระบบการเมืองและรับผิดชอบในฐานะพลเมืองมากกว่าบุคคลที่มีการศึกษาค่ำกว่า

อย่างไรก็ตาม การศึกษาไม่ได้มีอิทธิพลต่อการลงคะแนนเสียงของบุคคลแต่อย่างใด ซึ่งบางครั้งอาจกลายเป็นว่าผู้ที่มีการศึกษาสูงเข้ามีส่วนร่วมในการเลือกตั้งน้อยกว่า เหตุที่ผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งน้อยกว่าผู้ที่มีการศึกษาค่ำกว่าในบางวัฒนธรรมนั้น Milbrath อธิบายว่าในบางประเทศการที่บุคคลมีการศึกษาในระดับสูงกว่านั้น มิได้นำไปสู่การมีความรักชาติรักระบบ (System Affection) และมีความรู้สึกว่าการเลือกตั้งเป็นความรับผิดชอบของพลเมือง จากการศึกษาของนักวิชาการตะวันตกหลายท่านได้พบว่าในสังคมญี่ปุ่นและอินเดีย นั้น ผู้ที่มีข่าวสารและความรู้มากกว่า มักจะเป็นประโยชน์กับระบบมากกว่า และรักชาติน้อยกว่า ความรู้สึกต่อระบบการเมืองไม่ว่าจะเป็นเชิงบวกหรือเชิงลบนั้นมีความสำคัญเพราะการเลือกตั้งเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความรักชาติโดยพลเมือง อีกประการหนึ่งอาจมีสาเหตุจากที่บุคคลให้ความสนใจกับข่าวสารเพียงเล็กน้อย ทำให้กระบวนการอบรมกล่อมเกลาและเกี่ยวกับบทบาททางการเมืองทำงานไม่ได้ผล แม้ว่าบุคคลนั้นจะมีการศึกษาสูงก็ตาม

2.3 รายได้

มิลเบรธ และ โกเอล (Milbrath & Goel, 1977) พบว่า ผู้ที่มีรายได้มากกว่าจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีรายได้น้อยกว่า จากการวิจัยในภาคใต้ของอเมริกาพบว่าในระหว่างพวกคนผิวดำด้วยกันนั้น รายได้มีผลต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองพวกเขามากกว่าการศึกษาหรืออาชีพ รายได้นั้นสัมพันธ์กับความแตกต่างของระดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างชัดเจนและมีอิทธิพลอย่างที่สุดต่อกิจกรรมที่ต้องการความนิยมนับถือหรือกิจกรรมที่ต้องการเงินทุนที่ดี จากการศึกษาของ เวอร์บา และ นิว (Verba et al., 1975) ในสหรัฐอเมริกา “รายได้” มีอิทธิพลต่อกิจกรรมประเภทการสื่อสารข่าวสารทางการเมือง และกิจกรรมประเภทการเกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองมากกว่ากิจกรรมประเภทการเลือกตั้งและกิจกรรมประเภทการติดต่อเฉพาะ

เหตุที่รายได้มีความสัมพันธ์กับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากนั้น Milbrath อธิบายว่าเป็นเพราะความแตกต่างของสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม และทัศนคติ กล่าวคือ ผู้ที่มีความมั่งคั่งมากกว่ามักจะมีระดับการศึกษาสูงกว่าปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเศรษฐกิจและการเมืองต่าง ๆ

มากกว่าจึงให้มีการพัฒนาทัศนคติและความเชื่อต่าง ๆ ของคนซึ่งถือต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่า

2.4 สถานภาพสมรส

บอน และ แรนนี (Bone & Ranney, 1967, อ้างถึงใน พรศรี ใจชื่อ, 2523) พบว่า สามีภรรยา ร้อยละ 90-95 ของคู่สามีภรรยาจะลงคะแนนเสียงเลือกตั้งตรงกัน

2.5 การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม

มิลแบรท (Milbrath & Goel, 1977) พบว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องกับองค์การจะมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่ไม่เกี่ยวข้อง ความสัมพันธ์ระหว่าง การเกี่ยวข้องกับองค์การ กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นมีสาเหตุมาจาก ประการที่หนึ่ง ความเหมือนในหลาย ๆ ด้านขององค์การและบุคลิกภาพส่วนบุคคลได้นำบุคคลเข้าสู่องค์การและมีส่วนร่วมทางการเมือง และการที่สอง กลุ่ม (องค์การ) เป็นตัวระดมให้สมาชิกของตนแสดงออกซึ่งการกระทำทางการเมือง ประการที่สาม การเข้าสังกัดกลุ่มหรือองค์การ ได้ทำให้ขอบเขตของผลประโยชน์การเกี่ยวข้องต่าง ๆ ระหว่างบุคคลและความสามารถในการเป็นผู้นำขยายขอบเขตกว้างขวางออกไป

มิลแบรท (Milbrath & Goel, 1977) กล่าวว่า อิทธิพลของกลุ่มจะมีมากน้อยอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับว่ากลุ่มจัดตั้งมาด้วยวัตถุประสงค์อะไร และมีการเกี่ยวข้องกับการเมืองมากน้อยเพียงไร หากมีความเกี่ยวข้องกับการเมืองมาก และตั้งขึ้นมาเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของกลุ่มแล้ว อิทธิพลที่มีต่อสมาชิกก็จะมีมาก อย่างไรก็ตามการสังกัดกลุ่มหรือการเกี่ยวข้องกับองค์การจะเป็นไปได้โดยตั้งใจหรือเป็นไปโดยสภาพ เช่นการทำงานในโรงงานซึ่งมีคนจำนวนมาก หรือการเป็นคนที่มีเชื้อชาติเป็นกลุ่มน้อยในสังคมล้วนแต่ได้รับอิทธิพลของกลุ่มทั้งสิ้น และมีผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลด้วย สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน สามารถวัดได้จากอายุ การศึกษา รายได้ สถานภาพสมรส การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง

สุชา จันทน์เอม (2540, หน้า 119) กล่าวว่า การรับรู้เป็นขบวนการที่มีระดับตั้งแต่ง่ายที่สุดถึงซับซ้อนที่สุดจึงยากแก่การเข้าใจ นักจิตวิทยาได้ให้ความหมายการรับรู้แตกต่างกันออกไปดังนี้

1. การรับรู้ หมายถึง การตีความหมายจากการรับสัมผัส ในการรับรู้ นั้นไม่เพียงแต่มองเห็น ได้ยินหรือได้กลิ่นเท่านั้น แต่ต้องรับรู้ได้ว่าวัตถุหรือสิ่งที่เรารับรู้นั้นคืออะไร มีรูปร่างอย่างไร เป็นต้น

2. ในแง่ของพฤติกรรม การรับรู้เป็นขบวนการที่เกิดแทรกอยู่ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองสิ่งเร้า มีดังนี้

สิ่งเร้า (Stimulus) > การรับรู้ (Perception) > การตอบสนอง (Response)

ดังนั้นสรุปได้ว่า การรับรู้หมายถึง ขบวนการที่คนเรามีประสบการณ์กับวัตถุ หรือ เหตุการณ์ต่าง ๆ โดยอาศัยอวัยวะรับสัมผัส

พิชา จันทร (2544, หน้า 14-18) ได้สรุปเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารไว้ดังนี้

ผู้รับข่าวสาร อาจหมายถึง บุคคลเพียงคนเดียว เช่น การพูดคุยระหว่าง 2 คน หรืออาจหมายถึง กลุ่มบุคคลก็ได้ในการติดต่อสื่อสารนั้น บุคคลที่เป็นผู้รับสารอาจเปลี่ยนเป็นผู้ส่งสารในเวลาอื่นได้ เช่น ในการพูดคุยกันผู้รับสารอาจกลายเป็นผู้ส่งสาร

ผู้รับข่าวสารมีความสำคัญต่อการสื่อสาร มีความสัมพันธ์ในฐานะที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งของกระบวนการติดต่อสื่อสาร และผู้รับสารมีอิทธิพลต่อองค์ประกอบอื่นของการสื่อสารอีกด้วย นอกจากนี้ความพึงพอใจในการติดต่อสื่อสารจะไม่เกิดขึ้น ถ้าหากไม่ได้พิจารณาถึงปัจจัยของผู้รับสารหรือคุณลักษณะของผู้รับสารในฐานะที่เป็นผู้รับการติดต่อสื่อสารโดยตรง

การส่งข่าวสารอย่างมีประสิทธิภาพจะต้องคำนึงถึงปัจจัยอันเกี่ยวข้องกับผู้รับสารหลายประการด้วยกันคือ

1. ความต้องการของผู้รับสาร โดยทั่วไปแล้วในการรับข่าวสารของแต่ละบุคคลนั้นจะเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของตน ประกอบด้วย

- 1) ต้องการข่าวสารที่เป็นประโยชน์กับตน
- 2) ต้องการข่าวสารที่สอดคล้องกับความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยมของตน
- 3) ต้องการประสบการณ์ใหม่
- 4) ต้องการความสะดวกและรวดเร็วในการรับสาร

2. ความแตกต่างของผู้รับข่าวสาร ผู้รับข่าวสารแต่ละคนจะมีลักษณะที่แตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน ได้แก่ วัย เพศ การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม

3. ความตั้งใจและประสบการณ์เดิม ในขณะที่มีความต้องการจะช่วยให้บุคคลรับรู้ข่าวสารได้ดีกว่า ดังคำกล่าวที่ว่า เราเห็นในสิ่งที่อยากเห็นและได้ยินในสิ่งที่ต้องการได้ยิน ดังนั้นความตั้งใจและประสบการณ์เดิมของผู้รับสารจึงมีความสำคัญต่อผู้รับสารเช่นกัน

4. ความคาดหวังและความพึงพอใจ ความคาดหวังเป็นความรู้สึกที่สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการของคนในการที่จะตีความต่อสภาพแวดล้อมเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนต้องการ ส่วนความพึงพอใจในการติดต่อสื่อสาร คือ ความพึงพอใจในข่าวสารที่ได้รับ เพราะข่าวสารต่าง ๆ ที่ได้รับนั้นผู้รับสามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจและปฏิบัติงานต่าง ๆ ให้ลุล่วงไปได้ ดังนั้น ผู้ให้

ข่าวสารและบริหารจึงควรศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวของบุคคล เพื่อจะได้ให้ข่าวสารและบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เพราะฉะนั้น การสร้างความพึงพอใจในการติดต่อสื่อสารให้เกิดขึ้น นอกจากจะต้องคำนึงถึงความพึงพอใจในเรื่องของข่าวสารที่ได้รับ ความเพียงพอของข่าวสารและช่องทางการติดต่อสื่อสารแล้ว ยังจะต้องคำนึงถึงปัจจัยผู้รับสาร ซึ่งเป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับความแตกต่างของบุคคลด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากความแตกต่างของบุคคลเป็นธรรมชาติของมนุษย์อย่างหนึ่ง

แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจทางการเมือง

ความรู้เป็นการประมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่บุคคลได้รับจากการศึกษาข้อเท็จจริง ประสบการณ์ และรายละเอียดต่าง ๆ โดยผ่านการรวบรวมและสะสมไว้ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือความสามารถในด้านสติปัญญาและทักษะต่าง ๆ ที่เกิดจากการเรียนรู้ของมนุษย์นั่นเอง

ศุภกนิษฐ์ พลไพรินทร์ (2540) ให้ความหมายว่า ความรู้เป็นความสามารถในการคิดเข้าใจข้อเท็จจริง นำไปแก้ปัญหาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ขณะนั้น บวกกับประสบการณ์เดิมที่เกิดจากการเรียนรู้แล้วตัดสินใจประเมินค่าเป็นเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งมีความหมายชัดเจนและมีคุณภาพ

บลูม และเฮททิง (Bloom & Hatings, 1971) กล่าวว่า ความรู้เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับระดับถึงสิ่งเฉพาะเรื่อง หรือเรื่องทั่ว ๆ ไป ระดับได้ถึงถึงวิธีการ กระบวนการหรือสถานการณ์ต่าง ๆ โดยเน้นความจำเป็นในเรื่องระดับความรู้และจำแนกพฤติกรรมด้านความรู้ (Cognitive Domain) ออกเป็น 6 ระดับ โดยเรียงตามลำดับขั้นความสามารถจากต่ำไปสูง ได้ดังนี้

1. ความรู้ (Knowledge) หมายถึง ความสามารถในการจำหรือรู้สึกได้ แต่ไม่ใช่การใช้ความเข้าใจไปตีความหมายในเรื่องนั้น ๆ แบ่งออกเป็น ความรู้เกี่ยวกับเนื้อเรื่องซึ่งเป็นข้อเท็จจริง วิธีดำเนินงาน แนวคิด ทฤษฎี โครงสร้างและหลักการ
2. ความเข้าใจ (Comprehension) หมายถึง ความสามารถจับใจความสำคัญของเรื่องราวต่าง ๆ ได้ ทั้งในด้านภาษา รหัส สัญลักษณ์ทั้งรูปธรรมและนามธรรม แบ่งเป็น การแปลความหมาย การตีความ การขยายความ
3. การนำไปใช้ (Application) หมายถึง ความสามารถนำเอาสิ่งที่ได้ประสบมา เช่น แนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ หรือนำไปใช้แก้ปัญหา ตามสถานการณ์ต่าง ๆ ได้
4. การวิเคราะห์ (Analysis) หมายถึง ความสามารถในการแยกแยะ เรื่องราวออกเป็น ส่วนประกอบย่อย เพื่อความสัมพันธ์ และหลักการหรือทฤษฎี เพื่อให้เข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ

5. การสังเคราะห์ (Synthesis) หมายถึง ความสามารถในการนำเอาเรื่องราวหรือส่วนประกอบย่อยมาเป็นเรื่องราวเดียวกัน โดยมีการดัดแปลง ริเริ่ม สร้างสรรค์ ปรับปรุงของเก่าให้มีคุณค่าขึ้น

6. การประเมินค่า (Evaluation) หมายถึง การวินิจฉัย หรือการตีราคาอย่างมีหลักเกณฑ์ เป็นการตัดสินใจว่าอะไรดีหรือไม่ดีอย่างไร ใช้หลักเกณฑ์ที่เชื่อถือได้ โดยอาศัยข้อเท็จจริงภายในภายนอก จะเห็นได้ว่า ความรู้ นอกจากจะเป็นข้อเท็จจริง ความสามารถในการจำ และเข้าใจ รายละเอียดของข้อมูลในด้านต่าง ๆ ที่บุคคลได้สะสมและถ่ายทอดต่อ ๆ กันมา รวมถึงเป็นข้อเท็จจริงที่บุคคลสามารถรับทราบได้ และสามารถแสดงออกเป็นพฤติกรรมที่ระลึกได้แล้ว ยังประกอบไปด้วยการจดจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินค่าได้ด้วย จึงเป็นความรู้ที่แท้จริง

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมือง คือ แบบแผนทัศนคติและ โน้มเกี่ยวทางความเชื่อของบุคคลที่มีคุณค่าและมีบทบาทต่อกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมืองทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อระบบการเมืองนั้น ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ทางสังคม (วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ, 2545, หน้า 150)

1. ประเภทของวัฒนธรรมทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมืองออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้คือ

1.1 วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ (Parochial Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองและสังคมดั้งเดิมที่ยังไม่มีบทบาททางการเมือง ไม่มีความรู้ความเข้าใจ และความผูกพันที่ตนเองมีต่อระบบการเมือง โดยทั่ว ๆ ไป จึงไม่มีความคิดที่จะมีส่วนร่วมทางการเมือง รวมทั้งไม่ได้ตั้งความหวังหรือตั้งข้อเรียกร้องจากระบบการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้มักปรากฏในสังคมจารีตประเพณีแบบดั้งเดิม หรือชนเผ่าที่มีการปกครองอย่างง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน

1.2 วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject Political Culture) เป็นวัฒนธรรมที่สมาชิกของสังคมมีความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองโดยทั่ว ๆ ไป ในลักษณะยอมรับอำนาจรัฐเคารพเชื่อฟัง และปฏิบัติตามกฎหมาย แต่ไม่เรียกร้อง ไม่เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะถือว่าการเมืองเป็นเรื่องของผู้มีอำนาจบารมี ประชาชนเป็นผู้อยู่ได้บังคับบัญชา มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งหรือนโยบายเท่านั้น

1.3 วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participant Political Culture) คือ วัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมที่ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ มีความผูกพันต่อระบบการเมือง

จะเรียกร้องหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ระบบการเมืองตอบสนองข้อเรียกร้อง ซึ่งประชาชนจะรู้สึกว่าเขาสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้

2. ความโน้มเอียงทางการเมือง

เมื่อก้าวโดยสรุปแล้ว แนวทางในการค้นหาความโน้มเอียงทางการเมือง 3 ประเภท โดยวัดจากปัจจัยหลัก 4 ประการ คือ

2.1 บุคคลนั้นมีความรู้เกี่ยวกับชาติของเขาและเกี่ยวกับระบบการเมืองของเขาโดยทั่วไปอย่างไร เช่น ประวัติศาสตร์ของชาติ ขนาดของประเทศ ลักษณะพิเศษของการปกครอง ฯลฯ เขามีความรู้สึกต่อลักษณะ โดยทั่ว ๆ ไปของระบอบอย่างไร เขามีความเห็นหรือการตัดสินใจว่าระบบนี้เป็นอย่างไร

2.2 บุคคลนั้นมีความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างทางการเมืองและบทบาทของการเมืองของผู้นำทางการเมืองอย่างไร และเขามีความรู้สึกและความเห็นต่อโครงสร้างบทบาทของผู้นำและนโยบายของรัฐอย่างไร

2.3 บุคคลนั้นมีความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานของรัฐอย่างไร มีความรู้เกี่ยวกับสถาบันตัวบุคคล และกระบวนการตัดสินใจที่เป็นผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารนั้นอย่างไร และมีความรู้สึกความเห็นต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างไร

2.4 บุคคลนั้นมองตัวเองในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งในระบบการเมืองอย่างไร เขามีความรู้เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ หน้าที่และวิธีการต่าง ๆ ที่เข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมืองอย่างไร เขามีความรู้สึกและเขาสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายการตัดสินใจของรัฐบาลหรือไม่อย่างไร

3 วัฒนธรรมทางการเมืองที่มีลักษณะผสม

อย่างไรก็ตาม การจำแนกวัฒนธรรมทางการเมืองออกเป็น 3 ประเภทนี้ ไม่ได้หมายความว่าในสังคมหนึ่ง ๆ จะมีวัฒนธรรมทางการเมืองประเภทเดียว แต่อาจมีลักษณะผสมกันระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองทั้ง 3 รูปแบบ ผสมปนอยู่ในสังคมในระดับที่แตกต่างกันไปได้ ดังนั้น จึงแบ่งประเภทระบบการเมืองที่มีลักษณะผสม (Mixed Type) ออกไปอีก 3 รูปแบบ คือ

3.1 วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบผสมไพร่ฟ้า (Parochial Subject Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่คนส่วนใหญ่ไม่ได้ยอมรับในอำนาจดั้งเดิม เช่น อำนาจของหัวหน้าเผ่า หรือเจ้าของที่ดินอีกต่อไป แต่จะให้ความภักดีต่อระบบการเมืองที่ซับซ้อนกว่าเดิม กล่าวคือ จะยอมรับอำนาจของรัฐบาลกลางแทนที่จะยอมรับอำนาจของหัวหน้าเผ่า แต่อย่างไรก็ตามก็ยังไม่สนใจที่จะเรียกร้องสิทธิทางการเมืองหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

3.2 วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมการมีส่วนร่วม (Subject Participant Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่สมาชิกบางส่วนของสังคมเริ่มมีความสนใจต้องการที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง มีสมาชิกบางส่วนของสังคมเริ่มมีความสนใจต้องการที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ก็มีสมาชิกบางส่วนที่ไม่กระตือรือร้นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม และยังยอมรับในอำนาจรัฐโดยปราศจากเงื่อนไข วัฒนธรรมทางการเมืองผสมกันในลักษณะนี้ อาจทำให้ระบบการเมืองไม่มั่นคง เนื่องจากกลุ่มที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมมักเป็นคนหนุ่มน้อยในสังคม จึงมักถูกบีบคั้นและทำทาสจากวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าของคนหนุ่มมาก ๆ ได้ ซึ่งในระยะแรกของการนำรูปแบบประชาธิปไตยมาใช้ ระบบการเมืองจะไร้ประสิทธิภาพ แต่ในระยะยาวถ้ามีการสร้างสรรค์องค์กรหรือสถาบันต่าง ๆ ขึ้นมารองรับ เช่น พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ ทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองสองแบบนี้อยู่ควบคู่กันไปเป็นเวลานานพอสมควร โดยที่มีระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยมีความต่อเนื่องในระยะยาว วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม อาจมีอิทธิพลทำให้ผู้ที่มีความโน้มเอียงไปในอำนาจนิยมเปลี่ยนท่าทีและทัศนคติได้

3.3 วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบผสมกับการมีส่วนร่วม (Parochial Participant Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่ประเทศส่วนใหญ่ในสังคมมีความจงรักภักดีอย่างแน่นแฟ้นต่อกลุ่มของตนเป็นลำดับแรก และมีทัศนคติต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในทางที่จะแสวงหาผลประโยชน์เฉพาะเชื้อชาติ เฉพาะกลุ่ม ไม่มีการประนีประนอมระหว่างกลุ่มที่แตกต่างกันก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคม

ตัวแทนวัฒนธรรมทางการเมืองดังกล่าว มิได้ยืนยันว่าวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่เอื้ออำนวยต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย แม้ว่าวัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้จะมีลักษณะส่งเสริมให้คนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง เพราะการเข้ามีส่วนร่วมนี้อาจอยู่ในรูปของอารมณ์ ปราศจากเหตุผล หรือเป็นไปเพื่อประโยชน์เฉพาะกลุ่มจำกัดวงแคบ ๆ ก็ได้ ดังนั้น พวกเขาจึงได้แสดงวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมผสาน เรียกว่า วัฒนธรรมพลเรือน (Civic Culture) โดยเน้นที่พฤติกรรมของคนในระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตยที่เอื้ออำนวยหรือส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย โดยผู้ที่มีความสนใจทางการเมือง และคือนั่นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองจะต้องใคร่ครวญอย่างรอบคอบ โดยการประเมินจากพยานหลักฐานและการตรวจสอบเปรียบเทียบที่จะเลือกตัดสินใจจากทางเลือกที่มีอยู่หลายทาง จากแนวความคิดดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ประเภทและรูปแบบของวัฒนธรรมทางการเมืองมีความหลากหลายขาดต่อการตัดสินใจถึงความถูกต้องว่าสิ่งใดผิดหรือถูก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมกับสถานการณ์และระบอบการปกครองของสังคมนั้น ๆ ซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองควรคำนึงถึงความเข้าใจ ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม การให้ความสำคัญต่อองค์กรหรือสถาบันการปกครอง

รูปแบบนั้น ๆ อันจะนำไปสู่นโยบายหรือวัฒนธรรมทางการเมืองที่ถูกต้องและเป็นธรรม โดยส่วนใหญ่จะยอมรับวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมในการปกครอง อันเป็นที่มาของวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตย

4. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ทินพันธุ์ นาคะตะ (2517, หน้า 16-18) ได้สรุปถึงลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไว้ 8 ประการ ดังนี้คือ

- 4.1 ต้องมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย
- 4.2 ต้องยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญ ศักดิ์ศรี ความเสมอภาค และเสรีภาพของบุคคล
- 4.3 ต้องเคารพในกติกาของการปกครองระบอบประชาธิปไตย
- 4.4 ต้องสนใจที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง
- 4.5 ต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของการเมืองและการปกครอง
- 4.6 ต้องมองโลกในแง่ดี มีความไว้วางใจในเพื่อนมนุษย์
- 4.7 ต้องเป็นผู้ที่รู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและเป็นไปในทางสร้างสรรค์
- 4.8 ต้องเป็นผู้ไม่มีจิตใจเป็นแบบเผด็จการ

5. วัฒนธรรมทางการเมืองของไทย

ระบอบการปกครองดั้งเดิมของไทย เป็นแบบที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และมีอำนาจสูงสุดอยู่ถึง 700 ปี สมัยสุโขทัยมีการปกครองแบบพ่อปกครองลูก ในสมัยอยุธยาการปกครองเปลี่ยนมาเป็นแบบที่กษัตริย์มีอำนาจสิทธิ์ขาดเป็นแบบเทวราช ลักษณะการปกครองนี้ได้ถือปฏิบัติกันเรื่อยมาจนถึงปี พ.ศ. 2475 จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นแบบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ระบบการเมืองปัจจุบันของไทยแสดงให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างการปกครองแบบตะวันตก ซึ่งเป็นรูปแบบการปกครองที่ได้มีการลอกเลียนนำมาใช้อย่างเป็นทางการและอิทธิพลของค่านิยมแบบดั้งเดิมของการปกครองแบบที่ผู้ปกครองมีอำนาจสูงสุด ซึ่งในความจริงแล้วตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบประชาธิปไตยเป็นต้นมา มิได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติของคนไทย ที่มีต่อการปกครองแบบใช้อำนาจสิทธิ์ขาดแต่อย่างใด เพียงแต่การใช้อำนาจเปลี่ยนจากองค์พระมหากษัตริย์ไปสู่กลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมืองเท่านั้น เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมทางการเมืองของประเทศหนึ่งประเทศใด ย่อมได้รับอิทธิพลมาจากระบบการเมืองการปกครองของประเทศนั้น ๆ วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยในปัจจุบันก็เช่นกัน นับเป็นมรดกตกทอดทางการเมืองที่สำคัญอย่างหนึ่งของระบบการเมืองการปกครองไทยแต่โบราณ กล่าวได้ว่า วัฒนธรรมทาง

การเมืองที่สำคัญ ๆ ของคนไทยโดยทั่วไปมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ (เอกวิทย์ มณีธร, 2550, หน้า 67-71)

5.1 อำนาจนิยม คนไทยส่วนใหญ่ชอบใช้อำนาจเด็ดขาด เคารพเชื่อฟังและอ่อนน้อมต่อผู้มีอำนาจ รวมทั้งมอบอำนาจและความรับผิดชอบในทุกสิ่งทุกอย่างไว้ที่ผู้นำ ทั้งนี้ จะเห็นได้จากการปกครองในทุกระดับ นับแต่ครอบครัวไปจนถึงระดับชาติ จะนิยมการใช้อำนาจบังคับให้มีการปฏิบัติตามมากกว่าการใช้เหตุผล หลักการ หรือการรับฟังความเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จะนิยมการรวบอำนาจไว้ในตัวผู้นำ การทำงานจึงมีลักษณะการจากเบื้องบนลงมามากกว่าจะมีการริเริ่มมาจากเบื้องล่าง

5.2 นิยมระบบเจ้านายกับลูกน้อง ในสังคมไทยคนส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มพวกพ้อง กลุ่มหนึ่งกลุ่มใดเสมอ ผู้นำผู้เป็นเจ้านาย ผู้มีอำนาจวาสนา ผู้มีบารมีต้องสามารถให้ความคุ้มครองและให้ผลประโยชน์แก่ลูกน้องได้ ส่วนลูกน้องก็จะต้องตอบแทนด้วยการสนับสนุนและให้บริการแก่เจ้านาย ความสัมพันธ์เช่นนี้มีในทุกหนทุกแห่ง เช่น ในความสัมพันธ์ทางการเมือง ในระบบพรรคการเมือง หรือในระบบราชการ คนไทยจึงนิยมนับถือผู้มีอำนาจ เพื่ออาศัยบารมีปกป้องผลประโยชน์ของตน ด้วยเหตุนี้ความจงรักภักดีต่อพวกพ้องของตนจึงมีความสำคัญเหนือกว่าผลประโยชน์ส่วนรวมของสังคม ข้าราชการจำนวนมากจึงมีแนวโน้มที่จะสนใจรับใช้ผู้ใหญ่ มากกว่าการทำงาน มักถือเป็นสมบัติส่วนตัว อีกทั้งมีการยึดถือระบบพวกพ้อง มีการแบ่งพวกกันทั่วไป อย่างไรก็ตาม เมื่อเจ้านายคนเดิมสิ้นอำนาจลง บรรดาลูกน้องทั้งหลายก็จะพากันแสวงหาเจ้านายคนใหม่ต่อไปในสังคมไทย การเป็นเจ้าคนนายคนจึงได้รับการยกย่องนับถือมาก การอวยพรของผู้ใหญ่สมัยก่อน ๆ ที่มีต่อเด็ก ๆ จึงมักเน้นว่าเมื่อโตขึ้นขอให้เจ้าคนนายคน

5.3 ยึดมั่นในตัวบุคคลมากกว่าหลักการ นอกจากจะนิยมระบบเจ้านายกับลูกน้องแล้ว ความสัมพันธ์และการช่วยเหลือกันเป็นการส่วนตัวยังมีความสำคัญมากในการประกอบกิจกรรมเกือบทุกอย่าง การรวมกลุ่มในทางการเมืองหรือสังคมจึงต้องอาศัยบุคลิกภาพของผู้นำเป็นหลัก ยิ่งกว่านั้นคนไทยยังเล็งผลเลิศในทางปฏิบัติมากกว่าจะยึดมั่นในอุดมการณ์ กล่าวคือ จะสนใจกับสิ่งที่เป็นไปได้ในทางปฏิบัติ โดยปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมหรือสภาพความเป็นจริงได้โดยไม่ยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งใครยึดอำนาจได้ก็จะถือเป็นฝ่ายถูก เป็นต้น จึงมีการยึดมั่นในความสำคัญของตัวบุคคลมากกว่าระบบ อุดมการณ์ หลักการหรือเหตุผล เช่น ในการเลือกตั้งคนทั่วไปมักจะคำนึงถึงคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครมากกว่านโยบายหรืออุดมการณ์ของพรรคการเมือง

5.4 มีการจัดลำดับฐานะในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ระบบเจ้าขุนมูลนายทำให้มีการแบ่งชั้นวรรณะกันระหว่างคนไทยทำให้คนไทยมีสิทธิไม่เท่าเทียมกัน ถือว่าทุกคนต้องรู้จักที่ต่ำที่สูง ไม่ควรตีเสมอผู้ใหญ่ คนไทยยึดถือสิ่งที่ติดตัวคนมา (Ascriptive) เช่น คุณสมบัติที่มีอยู่ตามชาติ

วุฒิ วิทยุฒิ มากกว่าความสำเร็จของบุคคล บุคคลผู้มีคุณสมบัติเหล่านี้ถือว่าเป็นผู้ใหญ่ที่ผู้น้อยจะต้องเคารพเชื่อฟัง ยกย่องและนับถือคนไทยจะยกย่องนับถือผู้ที่เกิดมาในตระกูลสูง เช่น เป็นเชื้อพระวงศ์ ตระกูลขุนนางหรือพวกผู้ดี ตระกูลมั่งมี คนไทยยกย่องนับถือความเป็นผู้ใหญ่ (Seniority) คือ ผู้ที่มีฐานะในตำแหน่งทางสังคมสูง มีอายุมาก ทำงานหรือเป็นสมาชิกขององค์กรมานานเพราะถือว่าประสบการณ์ชีวิตมีมาก ย่อมฉลาด สุขุม และเข้าใจโลก การพิจารณาความดีความชอบหรือการเลื่อนตำแหน่งในวงราชการ รวมทั้งการดำรงตำแหน่งทางการเมืองจึงมักถืออาวุโสมากกว่าผลงานและความสามารถ ยิ่งกว่านั้น คนไทยยังนิยมยกย่องผู้ที่ผ่านการศึกษาสูง ๆ มากกว่าจะสนใจในความรู้สึกที่แท้จริงของบุคคลประกาศนียบัตร หรือปริญญาบัตร จึงเป็นใบเบิกทางที่ดีในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวของบุคคล การยึดมั่นในค่านิยมเหล่านี้ทำให้คนไทยยอมรับในเรื่องความเสมอภาคของบุคคลได้ยาก ทั้งในหลักการและในทางปฏิบัติ

5.5 ความเป็นอิสระนิยม คนไทยรักความเป็นอิสระชอบทำอะไรโดยลำพังตนเอง ไม่อยากให้มายุ่งเกี่ยวกับคนมากนัก ไม่ชอบการถูกบังคับหรือตกอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของคนอื่น คนไทยส่วนมากขาดระเบียบหรือกฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิต ไม่ชอบอยู่ภายใต้ของกฎเกณฑ์หรือกฎหมายของสังคม ไม่ค่อยจะมีระเบียบวินัย ความพยายามในการดึงคนมาอยู่ในวินัยเสียบ้างสะท้อนให้เห็นความจริงในเรื่องนี้ เช่น การบังคับให้สวมเครื่องแบบตั้งแต่นักเรียนไปจนถึงข้าราชการ การบังคับให้นักเรียนตัดผมสั้น การบังคับให้คนอยู่ในวินัยจะได้ผลก็เฉพาะต่อหน้า หากกลับหลังคนก็จะละเมิดกัน การทะเลาะหรือฝ่าฝืนกฎหมายจึงมีอยู่ทั่วไป เพราะชอบอยู่อย่างสบายเข้าทำนอง “ทำอะไรตามใจคือไทยแท้” ทุกคนเป็นใหญ่กันหมด ในท้องที่ที่อยู่ห่างไกลความเจริญ การดำเนินชีวิตของชาวบ้านมักเป็นไปอย่างผิดกฎหมาย ยิ่งไปกว่านั้นคนไทยยังไม่ชอบการรวมกลุ่มโดยถือหลักต่างคนต่างอยู่ การรวมกลุ่มในทางการเมือง เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดจึงเป็นไปได้ยาก ความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมจึงมีน้อย

5.6 การยึดมั่นในประเพณีดั้งเดิม คนไทยจำนวนไม่น้อยยังยึดมั่นในความเชื่อ ค่านิยมทัศนคติแบบเก่า ๆ อยู่กล่าวคือ ยังเชื่อถือในเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ ภูตผีปีศาจ ไสยศาสตร์ ของขลัง และโชคลางอยู่ จึงมักฝากอนาคตไว้กับดวงชะตา สิ่งเหล่านี้เป็นที่พึ่งทางใจหรือความหวังของชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประสบปัญหาหรือความเดือดร้อน ในขณะเดียวกันก็ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงและการเสี่ยง จึงเป็นการยากที่คนไทยโดยทั่วไปจะยึดหลักเหตุผล รู้จักวิเคราะห์วิจารณ์หรือมองโลกตามความเป็นจริง

5.7 ความเชือชาไม่กระตือรือร้น หรือสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง คนไทยโดยทั่วไปจะพอใจในสถานภาพที่เป็นอยู่ของตน โดยถือว่าตนมีวาสนาหรือโชคชะตาอยู่เพียงแค่นั้น จึงไม่ชอบกระตือรือร้นดิ้นรนขวนขวาย ทำงานเท่าที่จำเป็นในการครองชีพเท่านั้น ส่วนใหญ่จะ

ชอบความสะดวกสบายและสนใจกับอบายมุขต่าง ๆ เช่น เล่นการพนันและเสพของมีนเมา แต่จะชอบความรื่นเริงสนุกสนาน ซึ่งอาจมีแฝงอยู่ในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ในพิธีกรรมทางศาสนาหรือแม้แต่กิจกรรมทางการเมือง แม้แต่การประท้วงหรือนัดหยุดงานก็มักจะมีการเล่นลิเก รำวง สลับกันไป คนส่วนใหญ่ถือว่าการแก้ปัญหาสังคมเป็นเรื่องของชนชั้นการปกครอง จึงสนใจเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย

5.8 ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มองโลกในแง่ร้ายและขาดความไว้วางใจผู้อื่น คนไทยจำนวนมากมักขาดความเชื่อมั่นตนเองในการแก้ปัญหาหรือเอาชนะสิ่งแวดลอม ในการที่ต้องเผชิญกับภัยธรรมชาติ ความอดอยาก โรคภัยไข้เจ็บ และในบางครั้งก็ถูกเอารัดเอาเปรียบจากกลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพลหรือผู้ใช้อำนาจทางกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นจึงต้องแสวงหาคำแนะนำ เช่น จากพระภิกษุสงฆ์ หรือผู้ใหญ่ในบ้าน คำนัน ยิ่งกว่านั้นโดยทั่วไปแล้วมักจะมองโลกในแง่ร้ายไม่คิดว่าความทุกข์ยากต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองจะมีทางแก้ไขได้ เว้นแต่จะมีอำนาจศักดิ์สิทธิ์มาช่วย มักหวาดระแวงไม่ไว้วางใจคนอื่นที่เป็นคนนอกจะไว้วางใจคนในกลุ่มของตนเอง และช่วยปกปิดหรือมองข้ามความไม่ดีไม่งามของบุคคลเหล่านั้น แต่ในทางการเมืองแล้วมักจะมอบความไว้วางใจที่ตัวผู้นำ ในขณะที่บรรดาผู้นำกลับขาดความศรัทธาและความไว้วางใจในตัวประชาชน โดยคิดว่าหากขาดตนแล้วสังคมคงอยู่ไม่ได้ สิ่งดังกล่าวมาเป็นผลมาจากทัศนคติแบบอำนาจนิยมนั่นเอง

5.9 การรักษาสงบและประนีประนอม คนไทยส่วนใหญ่รักสงบไม่นิยมความรุนแรง การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองส่วนใหญ่จึงเป็นไปอย่างสงบค่อยเป็นค่อยไป โดยไม่มีการเสียเลือดเนื้อมากนัก คนไทยมักหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง (Conflict Avoidance) มีความอดทนต่อการเอารัดเอาเปรียบ มีนิสัยอ่อนคนเกรงใจผู้อื่นรวมทั้งความสุภาพทำให้คนไทยไม่ชอบวิพากษ์วิจารณ์คัดค้านผู้อื่นซึ่งหน้า ยิ่งกว่านั้นการยึดหลักทางสายกลางแม้จะมีส่วนดีที่ช่วยให้คนไทยรู้ผ่อนปรน ชอบการประนีประนอมมากกว่าการหักหาญน้ำใจ แต่มีอยู่เสมอที่คนไทยนำหลักนี้มาใช้ในทางที่ผิดเป็นผลให้ไม่มีการตัดสินใจให้เด็ดขาดอย่างหนึ่งอย่างใดลงไป จึงทำให้การแก้ไขปัญหาโดยการตัดสินใจใดๆ ทำได้ยาก

แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น

1. ความหมายของการปกครองท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่น คือ การปกครองที่รัฐบาลกระจายอำนาจบริหาร ให้แก่ประชาชนปกครองตนเอง ในชุมชนที่มีพลเมืองหนาแน่นพอสมควร และมีรายได้เพียงพอแก่การปฏิบัติหน้าที่ โดยอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐ การปกครองท้องถิ่นเป็นระบบการปกครองที่ยอมรับว่าเป็นรากแก้วของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้

เรียนรู้การปกครองระดับท้องถิ่น โดยการกระทำด้วยตนเอง ซึ่งจะอำนวยให้เกิดความชำนาญและความสามารถที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองระดับชาติในอนาคตต่อไปได้เป็นอย่างดี ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยที่จะต้องสนับสนุนให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารงานของท้องถิ่น โดยถือว่าเป็นรากฐานก่อให้เกิดการพัฒนาประชาธิปไตยระดับชาติ เพราะการปกครองท้องถิ่นเป็นการกระจายอำนาจของรัฐบาลและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้ศักยภาพของตนเองสร้างความเจริญให้แก่ชุมชน โดยการปฏิบัติงานร่วมกันภายใต้การควบคุมของรัฐ เมื่อใดที่การปกครองท้องถิ่นมั่นคงและมีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพจะสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่ประเทศชาติได้มากที่สุด (อุทัย หิรัญโค, 2523, หน้า 11-12)

การปกครองท้องถิ่นของไทยได้มีวิวัฒนาการมาเป็นเวลานานจนเกือบจะครบศตวรรษอยู่แล้ว แต่ก็ยังไม่ได้ฝังรากลึกลงไปในระดับพื้นฐาน คือ ตำบล หมู่บ้านของประเทศ แม้จะมีความพยายามก็ไม่ประสบความสำเร็จเท่าใดนักและควรที่จะศึกษาว่าจะพัฒนาหน่วยการปกครองท้องถิ่นได้อย่างไร และในทิศทางใด (ชูวงศ์ ฉายะบุตร, 2539, หน้า 298)

2. ลักษณะของการปกครองท้องถิ่น

ลักษณะสำคัญของการปกครองท้องถิ่นสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประการ คือ

1) เป็นนิติบุคคล การเป็นนิติบุคคลหมายถึง องค์การปกครองท้องถิ่นแยกออกจากราชการบริหารส่วนกลาง มีทรัพย์สิน และมีเจ้าหน้าที่ของตนเอง มีคณะบริหารของตนเอง เพื่อดำเนินกิจการของท้องถิ่นได้ภายในขอบเขตที่สมควร วัตถุประสงค์สำคัญที่กำหนดให้การปกครองท้องถิ่นต้องเป็นนิติบุคคลก็เพื่อที่จะให้สามารถดำเนินการด้านต่าง ๆ ได้อย่างเป็นอิสระพอสมควร และมีความสามารถที่จะรับผิดชอบกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายได้อย่างเป็นอิสระตามกฎหมาย โดยสามารถที่จะก่อพันธะทางกฎหมาย เช่น ทำสัญญา เป็นหนี้ หรือทำนิติกรรมรูปอื่น ๆ ได้

2) ประชาชนมีส่วนมีเสียงในการปกครองตนเอง ในการดำเนินการกิจกรรมของการปกครองท้องถิ่นเป็นกระบวนการการเมืองที่ประชาชนสามารถเข้ามีส่วนร่วมได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ ประชาชนสามารถเข้าร่วมเลือกตัวแทนทำหน้าที่บริหารกิจการของท้องถิ่น หรือเข้าร่วมกำหนดนโยบาย ควบคุม หรือตรวจสอบการดำเนินการเองทั้งหมด (โดยผ่านตัวแทน) หรือโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามีส่วนร่วม อย่างไรก็ตามหากเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ แล้ว บทบาทของประชาชนก็จะลดน้อยลง ซึ่งจะทำให้การปกครองท้องถิ่นขาดความเป็นอิสระมากขึ้น

3) มีอำนาจอิสระบางประการในการบริหารกิจการ อำนาจอิสระ หมายถึง อำนาจในการกำหนดนโยบาย ในการตัดสินใจดำเนินการภายในขอบเขตข้อบังคับของกฎหมายและการ

บริหารงานบุคคลได้อย่างเป็นอิสระพอสมควร โดยหน่วยการปกครองท้องถิ่นมิได้ทำหน้าที่แต่เพียงให้ข้อเสนอแนะอย่างเดียว แต่สามารถที่จะกำหนดนโยบายและตัดสินใจดำเนินการเกี่ยวกับกิจกรรมของคนได้ นอกจากนี้ยังต้องมีพนักงานซึ่งตนเองสามารถจัดการบริหาร โดยไม่ต้องพึ่งคำสั่งจากรัฐบาลกลางหรือหน่วยราชการจากส่วนกลางแต่อย่างใด

4) มีอำนาจในการจัดหาและใช้จ่ายอย่างเป็นอิสระ เมื่อหน่วยการปกครองท้องถิ่นมีอิสระในการดำเนินการแล้วก็จะต้องมีอิสระในการจัดหาทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินงานคือ มีแหล่งรายได้เป็นของตนเอง เช่น ได้รับสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลสามารถจัดเก็บภาษีบางประเภทได้ รวมทั้งการที่สามารถหารายได้อื่น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดได้ ซึ่งนอกจากการจัดหารายได้เองแล้ว หน่วยการปกครองท้องถิ่นยังต้องมีงบประมาณเป็นของตนเอง โดยสามารถที่จะกำหนดรายจ่ายและตัดสินใจใช้จ่ายเงินภายในขอบเขตทรัพยากรที่มีอยู่ได้ คือมีสิทธิที่จะใช้จ่ายรายได้ที่ตนมีอย่างเสรีภายในขอบเขตอำนาจ

3. การมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่นเป็นระบบการเมือง จำเป็นที่ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นกิจกรรมทางการเมืองที่สำคัญสำหรับการปกครองท้องถิ่น ซึ่งหากประชาชนไม่ให้ความสนใจไม่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงแล้ว ระบบการปกครองท้องถิ่นก็จะไม่เกิดขึ้นและจะไม่เกิดประโยชน์ทางสิทธิทางการเมือง การพัฒนาการเมือง คือการระดมกำลังให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของชาติ (อุทัย หิรัญโค, 2533, หน้า 28) ดังนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในท้องถิ่นสามารถแยกได้ ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง นับเป็นสิ่งสำคัญและเห็นได้ชัดที่สุดในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งควบคุมตลอดกระบวนการเลือกตั้ง ได้แก่ การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง การเสนอตัวเข้ารับสมัครเลือกตั้ง การดูแลไม่ให้เกิดการทุจริตในการลงคะแนนเสียง

2) การมีส่วนร่วมในกิจการของพรรคการเมือง แม้ว่าในท้องถิ่นไทยจะมีไม่มากและเห็นได้ชัดอย่างประเทศอื่น แต่หากการพัฒนาไปมากก็จะต้องมีรูปแบบดังกล่าว พรรคการเมืองเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงการพัฒนาสถาบันหลักในทางการเมือง การร่วมกิจกรรมพรรคการเมืองโดยตรง คือการสมัครเป็นสมาชิก สนับสนุนพรรคในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ยึดมั่นในนโยบายของพรรคนั้น ร่วมทำงานให้กับพรรค

3) การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ได้แก่ การวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของฝ่ายบริหารท้องถิ่นตามความเหมาะสม การอภิปราย การเขียนบทความผ่านสื่อมวลชน การปกครองท้องถิ่นอาจดำเนินการขอความเห็นจากประชาชนได้ ซึ่งเรียกว่าการฟังเสียงประชาชนโดยการขอประชามติ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงตามควรแก่โอกาส

4) การมีส่วนร่วมโดยการจัดตั้งกลุ่มผลประโยชน์ ซึ่งเป็นการจำลองการเมืองในระดับชาติ แม้ว่าในระดับท้องถิ่นจะเกิดยากก็ตาม แต่ก็นับว่าเป็นการมีส่วนร่วมอีกแบบหนึ่ง คือ การที่กลุ่มอาชีพหรือกลุ่มที่มีความคิดเห็นคล้ายกัน รวมตัวกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์ต่อรองทางการเมือง

5) การมีส่วนร่วมโดยการแสดงออกของประชาชน เช่น การเดินขบวนประท้วง ถือได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมในรูปแบบอื่น ๆ ก็อาจได้แก่ การรวมเป็นพลังมวลชน การติดต่อผู้มีอำนาจหน้าที่อื่น ๆ การยื่นหนังสือร้องทุกข์ ซึ่งเป็นการเข้าร่วมอย่างไม่เป็นทางการ การให้ความรู้ข่าวสารทางการเมือง การปกป้องสิทธิทางการเมือง ก็นับว่าเป็นการเข้าร่วมทางการเมืองเช่นกัน

แนวคิดเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล

1. ความเป็นมาขององค์การบริหารส่วนตำบล

สภาตำบล ได้จัดตั้งขึ้นครั้งแรกตามคำสั่ง กระทรวงมหาดไทยที่ 222/24991 ลงวันที่ 8 มีนาคม 2499 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะเปิดโอกาสให้ราษฎรได้เข้ามามีส่วนร่วมบริหารงานของตำบล และหมู่บ้าน อันจะนำไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยจัดให้มีสภาตำบลและคณะกรรมการตำบลขึ้น และในปีเดียวกัน ได้มีพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนตำบล พ.ศ. 2499 จัดตั้งหน่วยการปกครองท้องถิ่นในระดับตำบล จำนวน 59 แห่ง ต่อมา กระทรวงมหาดไทย ได้มีคำสั่งเรื่องการบริหารราชการส่วนตำบลและหมู่บ้าน (ฉบับที่ 2) รวมคณะกรรมการตำบลและสภาตำบลเข้าเป็นองค์กรเดียวกันเช่นเดียวกับแบบการปกครองของสุขาภิบาล ทั้งนี้เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสภาพการณ์ยิ่งขึ้น และให้สอดคล้องกับการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ในปี 2514 ได้มีประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 แก้ไขปรับปรุงระเบียบบริหารของตำบลโดยปรับปรุงตำบลให้เป็นสภาตำบล เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ในขณะนั้น และเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงาน อย่างไรก็ตาม ฐานะของสภาตำบลยังไม่ได้เป็นนิติบุคคลแต่ถือเป็นหน่วยงานหนึ่งขององค์การบริหารส่วนจังหวัด การที่สภาตำบลไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคล ทำให้การบริหารงานไม่สามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขาดความคล่องตัวในการบริหาร รัฐบาลจึงปรับปรุงฐานะของสภาตำบลใหม่ให้เป็นนิติบุคคล เพื่อให้สามารถรองรับการกระจายอำนาจไปสู่ประชาชนให้มากยิ่งขึ้น ตามพ.ร.บ.สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537

2. การจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล

การจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นไปตาม พ.ร.บ. สถาปนาและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มาตรา 40 โดยยกฐานะสภาตำบลที่มีรายได้โดยไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณที่ล่วงมาติดต่อกันสามปีเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละหนึ่งแสนห้าหมื่นบาท โดยทำเป็นประกาศของกระทรวงมหาดไทยและให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา และให้โอนบรรดางบประมาณ ทรัพย์สิน สิทธิ สหสิทธิเรียกร้องหนี้ และเจ้าหน้าที่ของสภาตำบลไปเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล

3. โครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบล

กฎหมายองค์การบริหารส่วนตำบลได้รับการแก้ไขปรับปรุง จนกระทั่งในปัจจุบัน โครงสร้างการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 5 พ.ศ. 2546) ซึ่งตามกฎหมายดังกล่าวได้กำหนดให้โครงสร้างการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลประกอบไปด้วย (เอกวิทย์ ธีร, 2551, หน้า 172-173)

3.1 สภาองค์การบริหารส่วนตำบล ทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติและควบคุมการบริหารงานของฝ่ายบริหาร สภาองค์การบริหารส่วนตำบลจะประกอบไปด้วย สมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งของประชาชน โดยกฎหมายได้กำหนดให้ประชาชนสามารถเลือกสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลได้หมู่บ้านละ 2 คน แต่หากว่าองค์การบริหารส่วนตำบลใดมีเพียง 1 หมู่บ้าน ก็ให้เลือกสมาชิกได้จำนวน 6 คน หากองค์การบริหารส่วนตำบลใดมี 2 หมู่บ้าน ก็ให้เลือกสมาชิกได้หมู่บ้านละ 3 คน หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าจำนวนสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องมีอย่างน้อย 6 คนนั่นเอง สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลจะมีวาระในการดำรงตำแหน่ง 4 ปี

3.2 นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าสูงสุดของฝ่ายบริหารและบังคับบัญชาพนักงานส่วนตำบล ทั้งนี้มีที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน และมีอำนาจในการแต่งตั้งบุคคลอื่นที่มีใช้สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเข้ามาทำหน้าที่เป็นรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นจำนวน 2 คน โดยทั้งหมดมีวาระในการดำรงตำแหน่ง 4 ปี

3.3 พนักงานส่วนตำบล คือ บุคลากรที่เป็นข้าราชการประจำที่ปฏิบัติงานอยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบลเช่นเดียวกับพนักงานเทศบาลหรือข้าราชการส่วนจังหวัด ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้กำหนดให้แต่ละองค์การบริหารส่วนตำบลมีการจัดส่วนงานออกเป็น 3 ส่วน คือ สำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีตำแหน่งปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลทำหน้าที่เป็นหัวหน้าสำนักงาน ส่วนการคลัง และส่วนโยธา

แนวความคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งเป็นสิทธิทางการเมืองขั้นมูลฐานของประชาชนตามครรลองของระบอบประชาธิปไตยที่ให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครองโดยการพิจารณาเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งไปทำหน้าที่แทนตน เพื่อมีส่วนร่วมในการออกกฎหมายคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของประชาชนซึ่งเป็นกระบวนการทางนิติบัญญัติ รวมทั้งการเข้าไปทำหน้าที่รัฐบาลบริหารประเทศ การเลือกตั้งจึงเป็นกระบวนการถ่วงดุลบุคคลโดยประชาชนให้ไปทำหน้าที่แทนตน คุณภาพหรือความสำเร็จของการเลือกตั้งย่อมขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการเลือกให้ใครเป็นตัวแทน การเลือกตั้งจะมีความหมายตามครรลองของประชาธิปไตยก็ต่อเมื่อประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะต้องไปใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง โดยมีสำนึกหรือเหตุผลในเชิงทางการเมือง กล่าวคือ การไปใช้สิทธิเลือกตั้งเกิดจากการตระหนักในคุณค่าและเห็นความสำคัญของการเลือกตั้ง เกิดจากความรู้สึกว่าตนเองมีประสิทธิภาพทางการเมือง เพื่อผลักดันให้ผู้ที่ตนพอใจได้รับการเลือกตั้งเข้าไปทำหน้าที่หรือเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรัฐบาล นโยบายของรัฐบาล ดังนั้นเหตุผลหรือสำนึกในเชิงการเมืองจึงเป็นหัวใจสำคัญของการเลือกตั้งที่มีความหมายตามนัยของประชาธิปไตย

1. ความหมายของการเลือกตั้ง

สุขุม นวลสกุล (2540, หน้า 67) ได้กล่าวถึงการเลือกตั้งไว้ดังต่อไปนี้

การเลือกตั้ง คือ วิธีการที่จะให้คนส่วนใหญ่ได้มีส่วนร่วมหรือมีบทบาทในการปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตย

การเลือกตั้ง คือ กระบวนการคัดเลือกหรือสรรหาผู้ปกครอง โดยสันติวิธีและตามความเห็นของเสียงส่วนใหญ่

สุพรรณิ ชะโลธร (2541, หน้า 550) ได้กล่าวว่าการเลือกตั้ง คือ การแสดงออกของประชาชนที่ยินยอมมอบอำนาจของตนให้แก่ผู้ปกครอง โดยการมอบอำนาสดังกล่าวจะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของความสมัครใจและเสรี

ธโสธร คูทองคำ (2545, หน้า 535) ได้ให้ความหมายของการเลือกตั้ง หมายถึง กระบวนการทางการเมืองรูปแบบหนึ่งที่พลเมืองเข้ามีส่วนร่วมด้วยการแสดงเจตจำนงตามความต้องการและสนับสนุนโดยผ่านตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ในการปกครองประเทศ

อมร จันทรสมบูรณ์ (2537, หน้า 40) ได้กล่าวถึงการเลือกตั้งว่า เป็นวิธีการที่จำเป็นต้องนำมาใช้ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศได้เพราะประชาชนทุกคนย่อมไม่อยู่ในฐานะที่จะเข้ามาใช้อำนาจทางการเมืองได้จึงจำเป็นต้องมีการเลือกตั้งเพื่อให้ผู้แทนเข้ามาใช้อำนาจทางการเมืองในองค์กรการเมือง ดังนั้นจะเห็น

ได้ว่า ในหลักกฎหมายมหาชนเกี่ยวกับการจัดองค์กรนั้น การเลือกตั้งเป็นเพียงวิธีการหนึ่งที่จะนำมาพิจารณาหรือเลือกนำมาใช้ในการจัดตั้งองค์กร และการที่จะนำวิธีการเลือกตั้งเข้ามาใช้ในการจัดองค์กรใดจึงย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะของอำนาจหน้าที่ขององค์กรนั้น ๆ

วิสุทธิ โพธิ์แท่น (2538, หน้า 63) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งไว้ว่า การเลือกตั้ง หมายถึง การที่บุคคลได้เลือกบุคคลหนึ่งหรือบุคคลจำนวนหนึ่งจากบุคคลหลาย ๆ คน หรือเลือกบัญชีรายชื่อผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้งบัญชีหนึ่งหรือบัญชีจำนวนหนึ่งจากบัญชีรายชื่อหลาย ๆ บัญชีเพื่อให้ไปกระทำการอันหนึ่งอันใดแทนตน

การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งถือว่ามีค่าความสำคัญมากในระบอบประชาธิปไตยเพราะการเลือกตั้งเป็นช่องทางสำคัญที่สุดที่จะแสดงให้เห็นถึงอำนาจอธิปไตยของประชาชนที่ปกครองตนเองผ่านทางตัวแทนที่ประชาชนเลือกมาเองอันเป็นการปกครองโดยประชาชนโดยอ้อมตามความหมายของประชาธิปไตย (วิสุทธิ โพธิ์แท่น, 2538)

จากความหมายของการเลือกตั้งตามที่ได้อธิบายมาพอจะสรุปความหมายของการเลือกตั้งได้ว่าการเลือกตั้ง หมายถึง การแสดงออกถึงกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยวิธีใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนของตนเพื่อทำหน้าที่ในการบริหารประเทศแทนตนหรือได้เข้าร่วมในกิจกรรมด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของการเลือกตั้ง

2. ความสำคัญของการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งเป็นกลไกการใช้อำนาจอธิปไตยหรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยการไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนที่มั่นนโยบายตรงกับความต้องการของตนเองให้ไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนด้วยความชอบธรรมเพื่อสภาวะดำรงชีวิตที่ดีความขัดแย้ง หรือการสืบต่ออำนาจและเป็นกลไกที่ควบคุมให้ผู้แทนที่ดำรงตำแหน่งจากการเลือกตั้งตระหนักอยู่เสมอว่าต้องมีความรับผิดชอบต่อประชาชน เพราะประชาชนเป็นผู้กำหนดอนาคตทางการเมืองของคนด้วยการเลือกหรือไม่เลือกคนกลับมาทำหน้าที่ผู้แทนอีก ดังนั้น การเลือกตั้งจึงมีผลต่อการพัฒนาทางการเมือง โดยประชาชนจะสำนึกถึงความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่พลเมืองซึ่งต้องมีส่วนร่วมในการเลือกผู้แทนเลือก เลือกรัฐบาล เลือกรูปแบบและวิธีดำเนินการปกครอง เลือกนโยบายสาธารณะ เลือกระบบเศรษฐกิจ ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้จะเอื้อต่อการดำรงไว้และบูรณาการทางการเมืองที่พึงปรารถนาและส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย (วิสุทธิ โพธิ์แท่น, 2538)

การเลือกตั้งจึงเป็นกระบวนการทางการเมืองที่สำคัญยิ่งต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย ดังนั้น เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนและบรรลุ

วัตถุประสงค์ของแต่ละประเทศจึงต้องพัฒนาปรับปรุงหรือปฏิรูประบบและกระบวนการเลือกตั้งให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ โดยสรุปการเลือกตั้งมีความสำคัญดังต่อไปนี้

- 1) เป็นการเลือกผู้ปกครองหรือรัฐบาลที่จะมาทำการปกครอง
- 2) เป็นกลไกเชื่อมโยงความต้องการของประชาชนเข้ากับนโยบายสาธารณะ
- 3) สร้างความชอบธรรมทางการเมือง
- 4) ลดความตึงเครียดและความขัดแย้งทางการเมืองและสังคม
- 5) ทำให้เกิดบูรณาการทางการเมือง
- 6) ทำให้เกิดการระดมมวลชนเข้าสู่กระบวนการปกครองในระบบ

ประชาธิปไตยในลักษณะของความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่พลเมืองดี

3. หลักเกณฑ์พื้นฐานของการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งในระบบประชาธิปไตยจะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์พื้นฐานบางประการ ดังนี้ (พินิจธรรย์ นามวัฒน์, 2534)

3.1. หลักการให้สิทธิการเลือกตั้งโดยทั่วไป หมายถึงการที่พลเมืองทุกคนในรัฐนั้นมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ไม่อาจจำกัดหรือกีดกันไม่ให้สิทธิการเลือกตั้งโดยข้อพิจารณาทางการเมือง เศรษฐกิจหรือสังคม ไม่ว่าจะเป็นเพศ ภาษา ศาสนา เผ่าพันธุ์ ฐานะทางเศรษฐกิจ รายได้ จำนวนภาษีที่เสีย ลักษณะทางการศึกษาหรืออาชีพ ความคิดทางการเมือง ฯลฯ กล่าวโดยสรุปก็คือ ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทุกคนสามารถใช้สิทธิของตนหากมีความประสงค์ที่จะใช้สิทธิ อย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่าไม่มีการจำกัดสิทธิใด ๆ เลย เพียงแต่ว่าการจำกัดสิทธิซึ่งขัดต่อการให้สิทธิเลือกตั้งโดยทั่วไป จะกระทำได้นั้นเมื่อมีความจำเป็นที่อธิบายได้โดยชอบด้วยเหตุผล

3.2. หลักการเลือกโดยตรง หมายถึง การลงคะแนนเสียงของผู้ออกเสียงเลือกตั้งเท่านั้นที่เป็นตัวกำหนดว่าผู้ใดจะเข้าไปนั่งในสภาผู้แทนราษฎร และการเลือกตั้งโดยวิธีนี้เท่านั้นที่จะกล่าวได้ว่า การเลือกตั้งเป็นไปตามเจตจำนงของประชาชน

3.3. หลักการเลือกตั้งโดยเสรี หลักการนี้เป็นเงื่อนไขสำคัญของการเลือกตั้ง ซึ่งถ้าหากการเลือกตั้งมิได้เป็นไปตามหลักเกณฑ์นี้แล้ว หลักเกณฑ์พื้นฐานของการเลือกตั้งข้ออื่น ๆ ก็จะหมดความหมายไปด้วยโดยปริยาย และการเลือกตั้งนั้นก็ไมอาจเรียกได้ว่าเป็นการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย หลักการเลือกตั้งโดยเสรีนั้นหมายความว่าผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทุกคนย่อมสามารถใช้สิทธิของตนได้โดยปราศจากการใช้กำลังบังคับ หรือความกดดันทางจิตใจหรือการใช้อิทธิพลใด ๆ ที่จะส่งผลต่อการตัดสินใจไม่ว่าการใช้อิทธิพลเหล่านี้จะมาจากฝ่ายใด กล่าวโดยสรุป

คือ ผู้ออกเสียงเลือกตั้งจะต้องสามารถใช้วิจารณญาณลงคะแนนเสียงได้อย่างอิสระ ในกระบวนการสร้างความคิดเห็นทางการเมืองที่เสรีและเปิดเผย

3.4. หลักการเลือกตั้งโดยเสมอภาค เป็นหลักเกณฑ์ที่มีความสำคัญในทางปฏิบัติมากที่สุด ทำให้หลักสิทธิการออกเสียงเลือกตั้งโดยทั่วไปมีความสมบูรณ์ขึ้นในแง่ที่ว่า จะทำให้คะแนนเสียงแต่ละคะแนนของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งได้มีโอกาสส่งผลต่อการเลือกตั้งอย่างเต็มที่ นอกจากนี้แล้วหลักการเลือกตั้งโดยเสมอภาคยังเสริมหลักการเลือกตั้งโดยเสรีอีกด้วย หลักการเลือกตั้งโดยเสมอภาคนี้มีได้หมายถึงเฉพาะการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเท่านั้น หากแต่ยังรวมถึงการเลือกตั้งทุกขั้นตอนด้วย กล่าวคือ การสมัครรับเลือกตั้ง การเตรียมการเลือกตั้ง การรณรงค์หาเสียง การนับคะแนน ตลอดจนการแบ่งสรรที่นั่งในรัฐสภาให้แก่พรรคการเมืองต่าง ๆ

3.5. หลักการเลือกตั้งโดยลับ เป็นสิ่งสำคัญของการเลือกตั้งในระบบประชาธิปไตย และเป็นหลักที่คุ้มครองหลักการเลือกตั้งโดยเสรี เพราะถ้าหากการเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยลับ การเลือกตั้งนั้นไม่อาจที่จะเป็นการเลือกตั้งโดยเสรี ตามหลักการในข้อนี้จะต้องดำเนินการเลือกตั้งโดยไม่ให้ผู้ใดทราบได้เลยว่าผู้ลงคะแนนออกเสียงเลือกตั้งแต่ละคนตัดสินใจเลือกใคร แม้ว่าตัวผู้เลือกตั้งเองจะไม่ประสงค์ให้การเลือกตั้งของตนเป็นความลับ ก็ไม่อาจที่จะปฏิเสธหลักนี้และจะต้องดำเนินการเลือกตั้งของตนให้เป็นไปตามข้อบังคับทั้งหลายที่ออกมาเพื่อการรักษาความลับของการเลือกตั้งทุกประการ ทั้งนี้เพื่อให้แน่ใจว่าผู้เลือกตั้งจะปลอดจากการถูกข่มขู่ ซึ่งอาจมีขึ้นภายหลังการเลือกตั้ง

4. ระบบการเลือกตั้ง

ระบบการเลือกตั้งที่ใช้กันทั่วโลกมีจำนวนมากหลายระบบซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยหลัก 2 ประการ คือ ลักษณะของระบบการเมืองการปกครองและระบบการคิดคะแนนเสียง หากพิจารณาถึงพื้นฐานแนวความคิดร่วมกันของระบบการเลือกตั้งที่ใช้บังคับอยู่จริงอาจแยกระบบการเลือกตั้งออกได้เป็น 2 ระบบใหญ่ ดังนี้ (พงศธร จันทรแก้ว, 2535, หน้า 98)

4.1 การเลือกตั้งระบบเสียงข้างมาก (Majority Electoral System) โดยหลักการแล้วรัฐใดใช้ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมาก รัฐนั้นจะมีการแบ่งเขตการเลือกตั้งออกเป็นหลายเขต โดยแต่ละเขตการเลือกตั้งมีขนาดใกล้เคียงกัน ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้ง ได้แก่ ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้คะแนนสูงสุดในเขตการเลือกตั้งที่ตนลงสมัคร ในกรณีที่ในเขตการเลือกตั้งนั้นมีผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งหลายคน ผู้สมัครที่ได้รับเลือกตั้งอาจได้คะแนนเสียงไม่ถึงครึ่งหนึ่งของคะแนนเสียงทั้งหมดของผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง

4.2 การเลือกตั้งระบบสัดส่วน (Proportional Electoral System) โดยหลักการแล้วในการเลือกตั้งระบบสัดส่วน พรรคการเมืองต้องทำบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งเรียงตามลำดับเสนอ

แก่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเพื่อให้ประชาชนพิจารณาลงคะแนนเสียงเลือกพรรคการเมืองนั้น เมื่อมีการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแล้วจะมีการคำนวณจำนวนที่นั่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองแต่ละพรรคการเมืองแต่ละพรรคจะได้รับ ทั้งนี้ตามสัดส่วนของคะแนนเสียงที่ประชาชนออกเสียงลงคะแนนให้แก่พรรคการเมืองนั้น ๆ โดยกระบวนการนี้สภาผู้แทนราษฎรจึงเป็นเสมือนกระจกสะท้อนภาพของกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ในสังคมในการจัดการเลือกตั้งระบบสัดส่วนนี้รัฐอาจกำหนดให้พรรคการเมืองทำบัญชีรายชื่อเพียงบัญชีเดียว ทั้งนี้ โดยใช้ประเทศเป็นเขตเลือกตั้ง หรืออาจกำหนดให้มีเขตการเลือกตั้งหลายเขตและให้พรรคการเมืองทำบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งตามจำนวนเขตเลือกตั้งที่กำหนดก็ได้

5. วิธีการเลือกตั้ง

5.1 การเลือกตั้งโดยตรง (Direct Election) หมายถึง การเลือกตั้งที่ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง โดยใช้วิจารณญาณของคนเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในแต่ละตำแหน่งโดยตรง คะแนนเสียงที่ได้รับจากการเลือกตั้งจะเป็นเครื่องวัดว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดจะชนะการเลือกตั้งในครั้งนั้น ๆ เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศไทยเป็นการเลือกตั้งโดยตรง

5.2 การเลือกตั้งโดยอ้อม (Indirect Election) หมายถึง การที่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งคณะบุคคลคณะหนึ่งเข้าทำหน้าที่เลือกตั้งแทนตน เป็นการมอบหมายสิทธิในการเลือกตั้งให้แก่คณะบุคคลที่เข้าไปทำการเลือกตั้งโดยเด็ดขาด การเลือกตั้งวิธีนี้ใช้ในกรณีที่เห็นว่าคณะบุคคลที่เข้าไปทำการเลือกตั้งนั้นจะมีสติปัญญา ความรู้ความสามารถในการใช้วิจารณญาณได้ดีกว่าซึ่งจะเป็นหลักประกันได้ว่าประชาชนจะได้ผู้แทนที่ดีมีความสามารถอย่างแน่นอน

6. ประเภทของการเลือกตั้ง

การพิจารณาแบ่งประเภทของการเลือกตั้งนั้นอาจใช้หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ได้หลายวิธี เช่น ลักษณะที่มาของการจัดการเลือกตั้ง การกำหนดเขตเลือกตั้ง วิธีการคิดคะแนน เป็นต้น แต่ในที่นี้จะแบ่งประเภทของการเลือกตั้งโดยถือหลักเกณฑ์ตามลักษณะที่มาของการจัดการเลือกตั้ง (สุจิต บุญบงการ, 2542)

การแบ่งประเภทของการเลือกตั้งตามที่มาของการเลือกตั้งนั้น แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

6.1 การเลือกตั้งทั่วไป (General Election) หมายถึง การเลือกตั้งที่ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั่วประเทศมาลงคะแนนเสียงพร้อม ๆ กัน การเลือกตั้งทั่วไปมี 2 กรณี คือ ครบวาระที่จะต้องมีการเลือกตั้ง และยุบสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งการเลือกตั้งทั่วไปจะเป็นเครื่องชี้วัดกระแสความคิดทางการเมืองของประชาชนได้เป็นอย่างดี แต่จะชี้วัดได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับระบบพรรคการเมืองของประเทศนั้น ๆ อาทิเช่น ประเทศในระบบสองพรรคการเมืองที่เป็นเครื่องชี้วัดว่า

ประชาชนยังคงสนับสนุนรัฐบาลเดิมอีกหรือไม่ สำหรับประเทศที่เป็นระบบหลายพรรคการเมือง ลักษณะการจัดตั้งรัฐบาลเป็นรัฐบาลผสม ผลการเลือกตั้งทั่วไปไม่อาจชี้วัดได้ชัดเจนว่าประชาชนต้องการรัฐบาลเดิมหรือรัฐบาลใหม่ได้ เพราะการจัดตั้งรัฐบาลขึ้นอยู่กับความร่วมมือของพรรคการเมืองต่าง ๆ หลังจากการเลือกตั้งได้หรือไม่ อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งทั่วไปยังเป็นภาพสะท้อนความคิดเห็นวัฒนธรรมทางการเมืองและแนวโน้มกระแสความคิดเห็นทางการเมืองของประชาชนในประเทศหรือในเขตการเลือกตั้งนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี เช่น ความแตกต่างของจำนวนผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งในเขตเมืองกับชนบท ปริมาณและลักษณะการซื้อสิทธิขายเสียงในเขตการเลือกตั้ง ความนิยมพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานครกับส่วนภูมิภาคอื่น ๆ เป็นต้น

6.2 การเลือกตั้งซ่อม (By Election) ในกรณีที่ผู้แทนราษฎรขาดสมาชิกภาพ เช่น ดาวยาลออก ก็จะมีการเลือกตั้งซ่อมให้ให้ผู้แทนราษฎรมาแทนที่ผู้ที่พ้นสภาพการเป็นผู้แทนราษฎร แต่บางครั้งก็ได้แยกการเลือกตั้งซ่อมในกรณีที่มิคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยของสภานิติบัญญัติว่าการเลือกตั้งที่ผ่านมาไม่เป็นไปโดยชอบธรรม ซึ่งเป็นการขาดสมาชิกภาพ กรณีหนึ่งให้เป็นการเลือกตั้งอีกประเภทหนึ่งเรียกว่า การเลือกตั้งซ้ำ ซึ่งอาจจะมีความสำคัญไม่เท่ากับการเลือกตั้งทั่วไป แต่อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งซ่อมในเขตเลือกตั้งที่ประชาชนมีความสนใจทางการเมืองอยู่แล้ว การเลือกตั้งซ่อมก็จะเป็เครื่องมือในการวัดความนิยมพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งหรือรัฐบาลก็ได้

เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กาญจนาวัลย์ ปานเพ็ญ (2545) ได้ศึกษาความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ศึกษาเฉพาะกรณีประชาชนในจังหวัดนนทบุรี พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ในระดับปานกลาง และปัจจัยที่มีผลทำให้ความรู้และความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติ คือ เพศ อาชีพ ความสนใจข่าวสารทางการเมืองและการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ยกเว้น อายุ ระดับการศึกษาและความสำนึกทางการเมือง

คเนศ กลิ่นสุคนธ์ (2543) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเทศบาล ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลที่เปลี่ยนแปลงฐานะมาจากสุขาภิบาล พ.ศ.2542 ในจังหวัดชลบุรี เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเทศบาลที่เปลี่ยนแปลงฐานะมาจากสุขาภิบาล พ.ศ.2542 ในจังหวัดชลบุรี ผลการ

ศึกษาวิจัยพบว่าประชาชนในเทศบาลที่เปลี่ยนแปลงฐานะมาจากสุขาภิบาล พ.ศ.2542 ในจังหวัด ชลบุรี มีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับมาก ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของ ประชาชนในเทศบาลที่เปลี่ยนแปลงฐานะมาจากสุขาภิบาล พ.ศ. 2542 ในจังหวัดชลบุรี ได้แก่ อายุ อาชีพ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่มทางสังคม ประโยชน์ที่ได้รับจากเทศบาล ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับเทศบาล ความสนใจทางการเมือง และความรู้ทางการเมือง ส่วนเพศ ระดับการศึกษา ระดับ รายได้ และความสำนึกทางการเมืองไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในเทศบาล

เฉลิมพล มิ่งเมือง (2539) ศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรม และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตสุขาภิบาลที่ประธานกรรมการสุขาภิบาลมาจากการเลือกตั้งกับสุขาภิบาล ที่ประธานกรรมการสุขาภิบาลมาโดยตำแหน่ง และศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่อยู่ในเขตเทศบาลทั้ง 2 รูปแบบ โดยเลือกศึกษาสุขาภิบาลในเขตจังหวัด นนทบุรี มีสุขาภิบาลบางศรีเมือง อำเภอเมืองนนทบุรี เป็นสุขาภิบาลที่ประธานกรรมการสุขาภิบาล มาจากการเลือกตั้ง และสุขาภิบาลปลายบาง อำเภอบางกรวยเป็นสุขาภิบาลที่ประธานกรรมการ สุขาภิบาลมาโดยตำแหน่ง ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขต สุขาภิบาลทั้งสองแห่งอยู่ในระดับน้อยถึงปานกลาง และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติ โดยประชาชนในเขตสุขาภิบาลที่ประธานคณะกรรมการมาจากการเลือกตั้งจะมีแนวโน้มการมี ส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าสำหรับปัจจัยที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชนในเขตสุขาภิบาลทั้งสองรูปแบบอย่างมีนัยทางสถิติ ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ รายได้ การเป็น สมาชิกกลุ่มหรือองค์กร ความคาดหวังต่อประโยชน์ของการปกครองท้องถิ่นหรือสุขาภิบาล และ อุดมการณ์ประชาธิปไตย ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อประโยชน์ของการปกครองท้องถิ่นหรือสุขาภิบาล และอุดมการณ์ประชาธิปไตย ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ระดับการศึกษา และระยะเวลาที่อยู่ในเขตสุขาภิบาลควรปรับปรุง โครงสร้างการบริหารงานของสุขาภิบาลให้การบริหารงานในรูปคณะกรรมการที่มาจากเงือกตั้ง ทั้งหมด โดยให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานของสุขาภิบาลมากขึ้น

ชัยวัฒน์ รัฐขจร (2522) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเข้าใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วม ทางการเมืองของประชาชน: ศึกษาเฉพาะกรณี ประชาชนอำเภอเมืองชลบุรี พบว่า ประชาชนมี ความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองในระดับพอควรโดยค่อนข้างต่ำ ประชาชนมีความกระตือรือร้น ในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองและการปกครองค่อนข้างต่ำ เพศมีอิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจ ทางการเมืองในระดับพอควรโดยและกระตือรือร้นในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยพบว่า เพศชายมากกว่าเพศหญิง ระดับการศึกษามีอิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระดับ

ประชาธิปไตยและกระตือรือร้นในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยพบว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาที่สูงขึ้นจะมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำ

อสิตร รัตตะมณี (2540) ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณีสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา มีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูง ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ อายุ ประเภทของการเข้าเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล ประโยชน์ที่ได้รับนอกเหนือจากเงินเดือน การเข้าร่วมกิจกรรมเป็นสมาชิกในการทางสังคม การเข้าร่วมกิจกรรมเป็นสมาชิกในกลุ่มทางสังคม และการรับรู้ข่าวสารด้านการเมือง ส่วนเพศ ระดับการศึกษา และระดับรายได้ ไม่ใช่ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เทวินทร์ คติรัตน์ (2532) ศึกษาวิจัย เรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองรูปแบบเทศบาล: ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองนครพนม ผลการวิจัยพบว่าประชาชนในเขตเทศบาลเมืองนครพนม มีส่วนร่วมทางการเมืองมากคือ มีจำนวนร้อยละ 53.8 และมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย มีจำนวนร้อยละ 46.2 สำหรับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองประชาชนมีส่วนร่วมด้านการออกเสียงลงคะแนนมากที่สุด รองลงมาคือด้านการชักชวนให้ผู้อื่นสนทนาเรื่องการเมืองและมีส่วนร่วมด้านการติดต่อแสดงความคิดเห็นหรือเรียกร้องต่อเจ้าหน้าที่บ้านเมืองหรือนักการเมืองน้อยที่สุด

สยามรัฐ เรืองนาม (2542) ได้ศึกษาความรู้ทางการเมืองและการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองกับความสัมพันธ์เชิงสังคมของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดกาญจนบุรี พบว่ากลุ่มของผู้นำชุมชน เป็นกลุ่มที่มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง มีความสนใจข่าวสารทางการเมืองและมีความรู้ทางการเมืองมากกว่ากลุ่มของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบกับกลุ่มของผู้นำชุมชนยังไม่ได้ทำหน้าที่ในการกระจายข่าวสารทางการเมืองไปสู่กลุ่มของประชาชนมากนัก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีความแตกต่างของความรู้ทางการเมือง ระหว่างคนทั้งสองกลุ่ม นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบอีกว่าความรู้ทางการเมืองมีความสัมพันธ์ด้านบวกกับการเข้าถึงอำนาจทางการเมืองและความสัมพันธ์เชิงสังคม ดังนั้นตัวแปรหลักเหล่านี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ส่วนกลางจะต้องส่งเสริมให้ความรู้ทางการเมือง รวมทั้งกระจายข่าวสารทางการเมืองสู่ประชาชนใน องค์การบริหารส่วนตำบล อย่างทั่วถึง โดยการกำหนดเป็นแผนงานและวิธีการที่เป็นรูปธรรมที่สุดควบคู่ไปกับการกระจายอำนาจ เพื่อให้ประชาชนส่วนใหญ่ได้มีความรู้ความเข้าใจในทาง

การเมืองมากขึ้น ซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มการเข้าถึงเรื่องของความสำนึกเชิงสังคมของคนในองค์กรบริหารส่วนตำบลจะเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะทำให้การพัฒนาท้องถิ่นของไทยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ชนินทร์ รุ่งแสง (2543) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวโน้มพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 30 กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่นี้มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญในระดับมาก มีความรู้ความเข้าใจในระบบการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญในระดับมาก และมีแนวโน้มพฤติกรรมการเลือกตั้งที่พึงประสงค์ในระบบอบประชาธิปไตยในระดับมาก ในส่วนของปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า อายุ ระดับการศึกษา รายได้ที่แตกต่างกันทำให้มีแนวโน้มพฤติกรรมการเลือกตั้งแตกต่างกัน ขณะที่เพศ สถานภาพสมรส อาชีพและพื้นที่อยู่อาศัยที่แตกต่างกันไม่ทำให้แนวโน้มพฤติกรรมการเลือกตั้งแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยเรื่องความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ และความรู้ความเข้าใจในระบบการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญมีความสัมพันธ์ทางบวกกับแนวโน้มพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในเขตการเลือกตั้งครั้งนี้

จิตติยากร ผ่องพันธ์ (2542) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีไทยในเขตบางเขน พบว่า สตรีไทยในเขตบางเขนมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับปานกลาง และปัจจัยด้านอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของสตรีในเขตบางเขนที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน แต่รายได้และสถานภาพของสตรีในเขตบางเขนที่แตกต่างกัน ไม่มีผลให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ประมวล แสงแก้วศรี (2546) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร โดยศึกษาประชาชนในเขตปทุมวัน แขวงวังใหม่ แขวงรองเมือง แขวงลุมพินี และแขวงปทุมวัน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 321 คน พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตปทุมวันมีการมีส่วนร่วมทางการเมืองปานกลาง และในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้ง 3 กิจกรรม ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมาก คือ กิจกรรมการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นิลุมล ใจอ่อนน้อย (2543) ได้ศึกษาเรื่อง การเปิดรับข่าวสารทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองและความเข้าใจวิธีการเลือกตั้งแบบใหม่ ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างเปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคลในระดับปานกลาง โดยระดับการเปิดรับแตกต่างกันตามอายุ ระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพ ส่วนการมีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวมนั้นกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในระดับต่ำ โดยระดับการมีส่วนร่วมแตกต่างกันตามระดับการศึกษา และในส่วนของการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองแบบใหม่ของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับปานกลาง โดย

แตกต่างกันตามอายุ ระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพ นอกจากนี้การเปิดรับข่าวสารทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและความเข้าใจวิธีการเลือกตั้งแบบใหม่ ในขณะที่ความเข้าใจวิธีการเลือกตั้งแบบใหม่นั้นไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2538) ได้ศึกษาทัศนคติทางการเมืองของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาจากเยาวชนอายุ 16-18 ปี พบว่าเยาวชนส่วนใหญ่มีความสนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสนใจเลือกตั้งบุคคลมากกว่าเลือกพรรคการเมือง เยาวชนส่วนใหญ่มีความเห็นว่านักการเมืองไม่ค่อยน่าศรัทธาในด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติทางการเมือง พบว่าเพศ รายได้ ไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องทัศนคติ ในขณะที่เยาวชนที่เคยเรียนเกี่ยวกับประชาธิปไตยจะมีทัศนคติสูงกว่าผู้ที่ไม่เคยเรียน และเยาวชนที่ติดตามข่าวสารทางการเมืองเป็นประจำจะมีทัศนคติสูงกว่าเยาวชนที่ติดตามข่าวสารทางการเมืองไม่เป็นประจำ

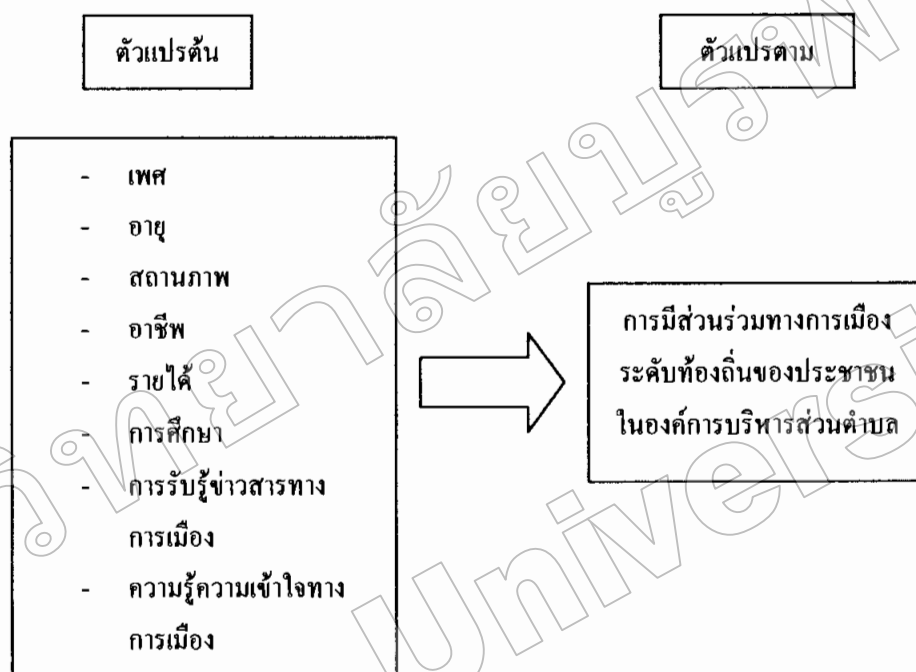
สืบยศ ใบแย้ม (2545) ได้ศึกษาวิจัย เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้แก่ ศาสนา สถานภาพสมรส รายได้ เขตการเลือกตั้ง อำเภ และการรับรู้ข่าวสารบ้านเมือง ส่วนเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพเป็นปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

สุกิจ เหลืองสกุลไทย (2544) ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของประชาชนต่อการเลือกตั้งนายกเทศมนตรี: ศึกษากรณีเทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมประชาชนมีความคิดเห็นต่อการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีในระดับเห็นด้วย ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของประชาชนต่อการเลือกตั้งนายกเทศมนตรี ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ การได้รับข้อมูลข่าวสาร ตำแหน่งทางการเมืองในท้องถิ่น และปัจจัยที่ไม่มีผลต่อความคิดเห็นของประชาชนต่อการเลือกตั้งนายกเทศมนตรี ได้แก่ อายุ รายได้ และการสังกัดสมาชิกพรรคการเมือง

สุรปรีชา ลาภบุญเรือง (2530) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอกลมาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าประชากรส่วนใหญ่มีส่วนร่วมทางการเมืองมาก คือ มีจำนวนร้อยละ 58.1 และมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยมีจำนวนร้อยละ 41.9 สำหรับผลการทดสอบสมมติฐาน ผลปรากฏว่าปัจจัยทางด้านเพศ อายุ สถานภาพทางสังคม และการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ทุกข้อ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการสำรวจองค์ความรู้ทั้งทางด้านทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาสามารถกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

สมมติฐานการวิจัย

จากกรอบแนวคิดในการวิจัย ผู้ศึกษาสามารถกำหนดสมมติฐานการวิจัย ได้ดังนี้

1. ประชาชนที่มีเพศแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นแตกต่างกัน
2. ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นแตกต่างกัน
3. ประชาชนที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นแตกต่างกัน
4. ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นแตกต่างกัน
5. ประชาชนที่มีรายได้แตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นแตกต่างกัน
6. ประชาชนที่มีการศึกษาแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นแตกต่างกัน
7. ประชาชนที่มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นแตกต่างกัน
8. ประชาชนที่มีความเข้าใจในข่าวสารการเมืองแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นแตกต่างกัน

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำที่มีอิทธิพลต่อการเมือง ซึ่งมีผลกระทบต่อการกำหนดนโยบายหรือการตัดสินใจของรัฐบาล และต่อกระบวนการเลือกผู้บริหารประเทศ ทั้งโดยตรงและทางอ้อม และการกระทำอาจเป็นไปได้ทั้งการกระทำที่มีการรวมกลุ่มและไม่รวมกลุ่ม เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวซึ่งกิจกรรมดังกล่าวอาจเป็นกิจกรรมในระดับชาติหรือท้องถิ่นก็ได้ แต่จะต้องเป็นไปตามความสมัครใจของประชาชน

ประชาชน หมายถึง ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

องค์การบริหารส่วนตำบล หมายถึง การปกครองในรูปลักษณะการกระจายอำนาจการปกครองบางอย่างซึ่งรัฐได้มอบหมายให้ท้องถิ่นทำกันเองเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีโอกาสปกครอง และบริหารงานของท้องถิ่นด้วยตนเอง เพื่อสนองความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นนั้นให้ดำเนินไปด้วยความประหยัดอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตรงกับความต้องการของประชาชน โดยเหตุที่ว่าประชาชนในแต่ละท้องถิ่นย่อมจะทราบความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ ได้ดีกว่าบุคคลอื่นและย่อมมีความผูกพันต่อท้องถิ่นนั้น ๆ ยิ่งกว่าผู้อื่น

การมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น หมายถึง พฤติกรรมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของประชาชนในสังคมใด ๆ ตามวิธีการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การเข้ามีส่วนร่วมในการณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การฟังการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นต้น

การแสดงความคิดเห็น การแสดงออกทางการเมือง หมายถึง พฤติกรรมต่าง ๆ ทั้งการแสดงความคิดเห็น แสดงความรู้สึก หรือบทบาทที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกด้านของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล

การให้การสนับสนุนต่อการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง หมายถึง การเข้าร่วมในพรรคการเมืองทั้งในช่วงระหว่างการเลือกตั้ง และการเลือกตั้งของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล ขอบเขตของกิจกรรม ได้แก่ การมีบทบาทในการณรงค์หาเสียง บริจาคเงินช่วยเหลือพรรคและผู้สมัคร ชักชวนให้ประชาชนไปลงคะแนนเสียง เข้าร่วมและสนับสนุนพรรคการเมืองพยายามชักชวนให้ประชาชนไปลงคะแนนเสียงให้แก่พรรคที่ตนชอบ การลงสมัครรับเลือกตั้ง และการร่วมมือกับส่วนต่าง ๆ ในการปรับปรุงความเป็นอยู่ของชุมชน

ความรู้ความเข้าใจในองค์การบริหารส่วนตำบล หมายถึง การที่บุคคลได้รับข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยและการปกครองท้องถิ่นรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล อันเกิดจากการเรียนรู้ศึกษา ค้นคว้า หรือสังเกต รวบรวมเป็นความจำเก็บสะสมไว้แล้ว

สามารถแสดงพฤติกรรมออกมาในรูปของการกระทำ การแปลความ การตีความ หรือการคาดคะเนได้

การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง หมายถึง การติดตามข่าวเคลื่อนไหวทางการเมืองจากสื่อต่าง ๆ ซึ่งมีตัวชี้วัด ได้แก่ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ การฟังคำปราศรัยหาเสียงของนักการเมือง การพูดคุยปัญหาทางการเมืองกับคนรู้จัก

เพศ หมายถึง เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ เพศชายและเพศหญิง

อายุ หมายถึง อายุตัวของประชาชนตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป

ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาชั้นสูงสุด โดยนับทั้งที่จบการศึกษาแล้ว ในกรณีที่กำลังศึกษาอยู่ให้นับระดับการศึกษาสูงสุดที่จบการศึกษาแล้ว

รายได้ หมายถึง ผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่ได้รับ โดยคิดมูลค่าเป็นตัวเงินเป็นรายเดือน

อาชีพ หมายถึง อาชีพที่ประกอบเป็นอาชีพหลัก โดยพิจารณาได้จากอาชีพที่ใช้ระยะเวลาในการประกอบอาชีพมากที่สุดในรอบปีหนึ่ง ๆ